

دکتر محمدحسین پاپلی‌زیدی دانشگاه مشهد - بنیاد پژوهش‌های اسلامی  
صمد پناهی آموزش و پرورش - بنیاد پژوهش‌های اسلامی

### بررسی مهاجرت‌های دانش‌آموزی شمال خراسان\*

گروه جغرافیای بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان‌قدس، از سال ۱۳۶۳ مطالعه همه‌جانبه مهاجرت‌های روستایی خراسان را آغاز کرده است. یکی از شاخه‌های این مطالعه بررسی مهاجرت‌های دانش‌آموزی است، که در این قسمت بیشتر تکیه بر مهاجرت‌های دانش‌آموزی شمال خراسان خواهد بود. تا کنون مهاجرت‌های دانش‌آموزی شهرها و بخش‌های: قوچان، سرولایت (چکنه) ۱، فاروج، چناران و کلات در شمال خراسان مورد تحقیق قرار گرفته، و سپس با شهرستان کاشمر به دلایل خاصی که در قسمت‌های بعد بطور مفصل مورد بحث قرار خواهد گرفت، مقایسه شده است. روش مطالعه به صورت مراجعه مستقیم به محل و تنظیم پرسشنامه از کلیه دانش‌آموزان غیرمقیم بوده است (پرسشنامه شماره ۱ و ۲). پرسشنامه‌ها در حداقل زمان ممکن تنظیم شده تا ازدادن جواب‌های از قبل پیش‌بینی شده و احیاناً نادرست جلوگیری شود. در بررسی مهاجرت‌های دانش‌آموزی شمال خراسان مسائل زیر مورد تحقیق قرار گرفته است:

۱- تعداد و درصد دانش‌آموزان مقیم و غیرمقیم<sup>۲</sup>، با در نظر گرفتن شغل پدر دانش‌آموزان غیرمقیم به تفکیک در شهر - روستا و آموزشگاه مشخص شده است.

\* از آقای محمود صانعی با جگیران که ترسیم نقشه‌ها را بعهده داشته‌اند کمال تشکر را دارد.

۲- وضع مسکن دانش آموزان غیرمقیم ، با در نظر گرفتن میزان اجاره ، چگونگی محل اجاره ونحوه زندگی آنها، مورد مطالعه قرار گرفته است .

۳- مسائل اخلاقی و آموزشی دانش آموزان غیرمقیم به دلایل زندگی در اتاقهای اجاره ای ، رفت و آمد روزانه ، هفتگی و بیش از یک هفته ، ومساله دوری از خانواده بخصوص در سنین بلوغ مورد مذاقه و امعان نظر واقع شده است .

۴- زبان مادری و گویشهای محلی دانش آموزان غیرمقیم ، و ارتباط آن با میزان قبولی ، پیشرفت تحصیلی یاافت آموزشی نیز بررسی شده است .

۵- با نقشه ها ونمودارهای مختلف وضع کلی دانش آموزان غیرمقیم و حوزه های نفوذ فرهنگی شهرها - بخشها ، روستاها و آموزشگاهها نشان داده شده است

این بررسی به امید ریشه یابی مهاجرت های روستایی انجام گرفته ومی تواند بر نامه ریزان آموزش وپرورش ،مسئولان اجرایی استان وارگانهای علاقمند به مسائل روستایی ومهاجرتی را یاری کند .

در این قسمت مطالعه مهاجرت های دانش آموزی بخش چناران به عنوان نمونه آورده می شود .

بسمه تعالی

مؤسسه پژوهشهای اسلامی

آستان قدس

ردیف	شغل پدر		تعداد کسانیکه اجاره	تعداد متوسط میزان اجاره به ریال	خانه سازمانی	زبان			تعداد افراد محصل در خانوار
	کشاورز	غیره				فارسی	ترکی	کردی	

بسم تعالی

نام برسرک:

تاریخ:

تعداد کل دانش آموز:

کلاس:

نام مدرسه:

تعداد محصل در خانواده			هر چند روزیکار	حکومت زندگی می کنید				وضع مسکن			شغل پدر	زبان مادری	نام و نام خانوادگی کدام	ردیف
در	در	در		با	با	با	تنها	مزرل	مزرل	مزرل				
در	در	در	روزیکای	با	با	با	تنها	مزرل	مزرل	مزرل	شغل پدر	زبان مادری	نام و نام خانوادگی کدام	ردیف
در	در	در	دروسای خود	با	با	با	تنها	مزرل	مزرل	مزرل	شغل پدر	زبان مادری	نام و نام خانوادگی کدام	ردیف
در	در	در	می نویسند	با	با	با	تنها	مزرل	مزرل	مزرل	شغل پدر	زبان مادری	نام و نام خانوادگی کدام	ردیف
در	در	در		با	با	با	تنها	مزرل	مزرل	مزرل	شغل پدر	زبان مادری	نام و نام خانوادگی کدام	ردیف

## بخش چناران

## موقعیت جغرافیائی چناران

الف - موقع ریاضی:

چناران در [۲۹ - ۳۶ درجه عرض شمالی و ۰۵ - ۰۹ درجه طول شرقی] از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است.

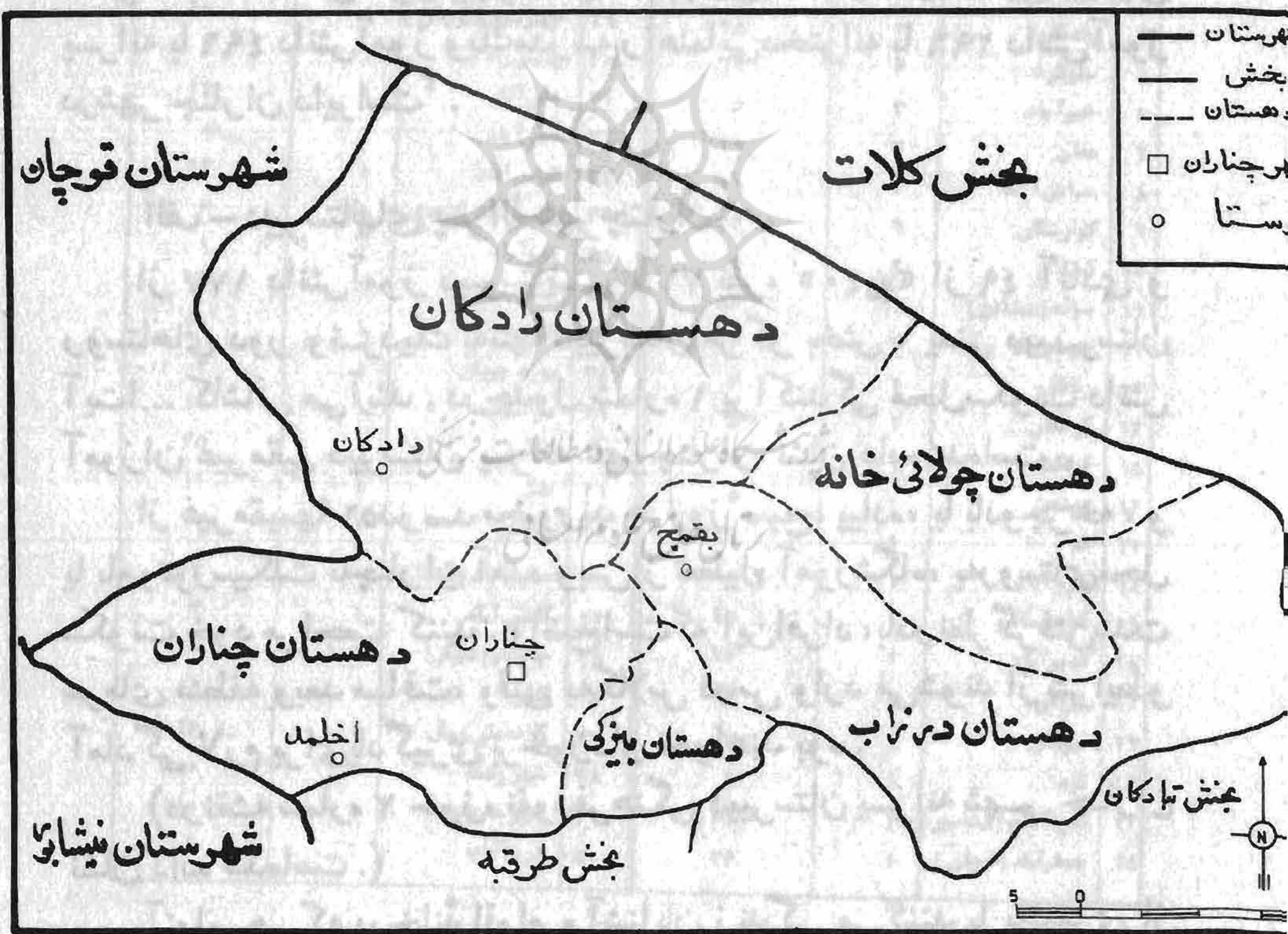
ب - موقع نسبی:

چناران در ۶۰ کیلومتری شمال غربی مشهد، واقع در دره کشف رود که کوههای هزار مسجد و بینالود را از هم جدا می کند، و در حد فاصل شهرستان مشهد - قوچان قرار گرفته است. از شمال و مشرق به بخش کلات، از جنوب به بخش تبادکان (حومه) و طر قبه، از مغرب و شمال غرب به شهرستان قوچان محدود است.

بخش چناران شامل پنج دهستان: بیزکی، درزآب، چولایی خانه، رادکان و چناران می باشد. تا سال ۱۳۳۸ دهستانهای فوق و دودهستان میان ولایت و تبادکان کلاً، بخشی بنام ارداک را تشکیل می دادند، ولی از این سال به بعد

به موجب تصویب نامه هیأت وزیران بخش مذکور به دو بخش چناران و حومه تبدیل شد، که بخش چناران شامل پنج دهستان یادشده و مرکز آن قصبه رادکان در نظر گرفته شد. سپس در سال ۱۳۴۴ مرکز بخش از رادکان به چناران منتقل گردید. (نقشه شماره ۱)

### نقشه بخش چناران به تفکیک دهستان



شکل شماره ۱

در چناران تمام مدارس راهنمایی تحصیلی و دبیرستانهای پسرانه و دخترانه به تفکیک مورد مطالعه قرار گرفته است. ابتدا دبیرستانها و مدارس راهنمایی تحصیلی شهر چناران [مرکز آموزش و پرورش منطقه چناران] را مورد مطالعه قرار داده و سپس دبیرستانها و مدارس راهنمایی تحصیلی دخترانه و پسرانه روستاها بررسی شده است.

### شهر چناران [مرکز آموزش و پرورش منطقه چناران]

در شهر چناران یک دبیرستان پسرانه با ۱۷۷ دانش آموز و یک دبیرستان دخترانه با ۸۷ دانش آموز وجود دارد. هم چنین سه مدرسه راهنمایی تحصیلی پسرانه با ۴۹۶ دانش آموز و یک مدرسه راهنمایی دخترانه با ۲۹۶ دانش آموز در شهر چناران دایر است.

### الف - دبیرستانهای پسرانه شهر چناران

از ۱۷۷ دانش آموز دبیرستانی، ۷۱ نفر، «۴۰٪» از ۴۹ آبادی و روستاهای دور و نزدیک به تنها دبیرستان مرکز بخش، یعنی دبیرستان آیتا... کاشانی می آیند. در جدول شماره ۱ پراکندگی محل سکونت دانش آموزان غیرمقیم دبیرستان پسرانه شهر چناران نشان داده شده است.

از غیرمقیمها ۵۶ درصد مجبورند هر روز صبح، پیاده، یا با دوچرخه، و یا با موتورسیکلت به چناران آمده و پس از تعطیل آموزشگاه، به روستای محل سکونت خود مراجعت کنند. واضح است که این افراد، با در نظر گرفتن شدت سرمای منطقه و بعد مسافت، وقتی به کلاس درس وارد می شوند از شرایط و آمادگی لازم برای یادگیری برخوردار نخواهند بود.

(در نقشه شماره ۲ حوزه نفوذ فرهنگی دبیرستان پسرانه شهر چناران نشان داده شده است.)

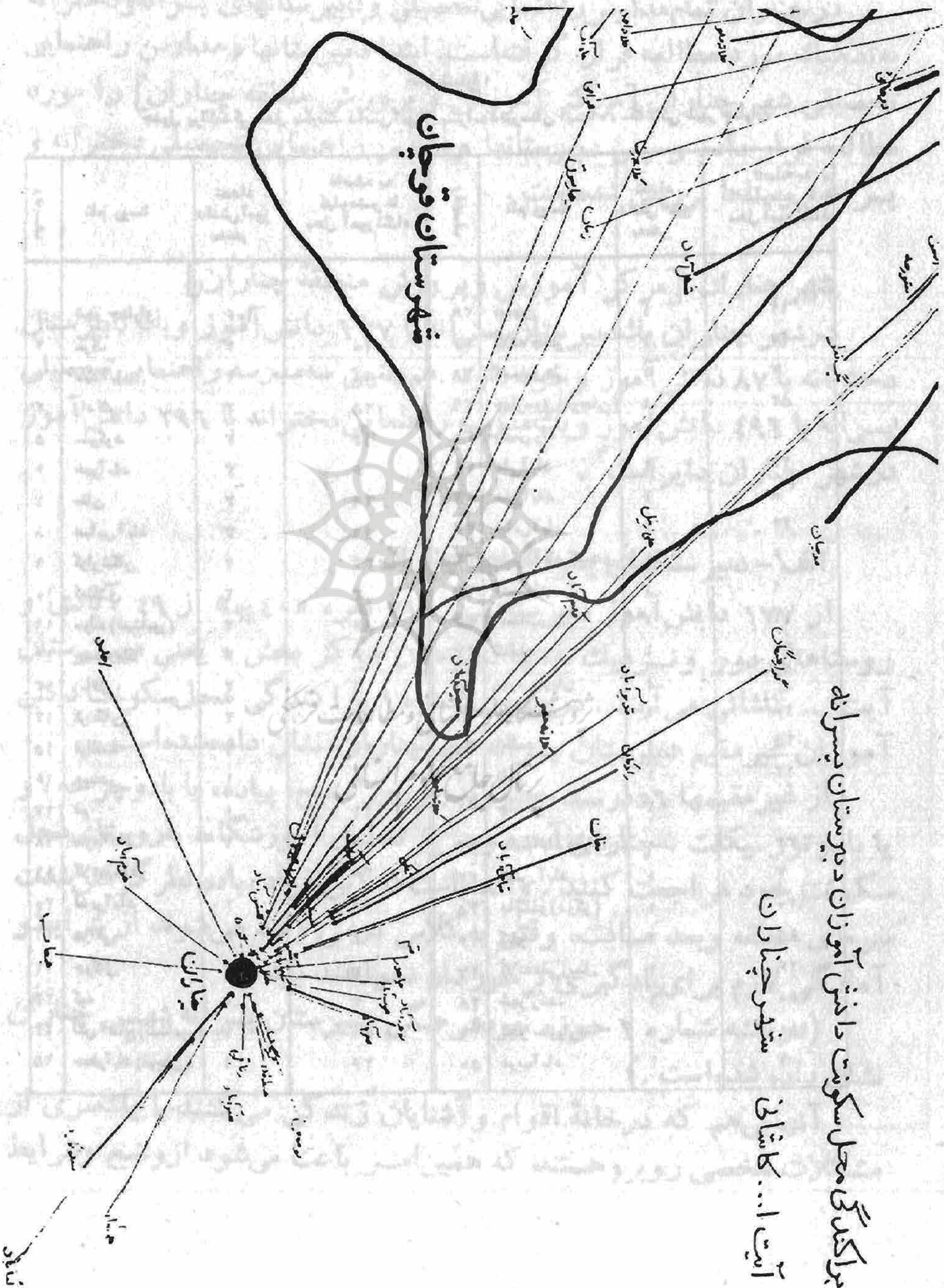
آنهايي هم که در خانه اقوام و آشنایان زندگی می کنند با یک سری از مشکلات شخصی روبرو هستند که همین امر باعث می شود از وضع و شرایط

جدول شماره ۱

جدول پراکندگی محل سکونت دانش آموزان پسرانه دبیرستان آیتا... کاشانی شهر چناران

ردیف	نام روستا	تعداد دانش آموز به نفر	فاصله به کیلومتر تا محل آموزشگاه	ردیف	نام روستا	تعداد دانش آموز به نفر	فاصله به کیلومتر تا محل آموزشگاه
۱	شهر چناران	۱۰۶	-	۲۶	نومهن	۱	۱۲
۲	سرک	۴	۱۰	۲۷	کلاته جعفر	۱	۲۷
۳	سیدآباد	۳	۱۸	۲۸	گنبدی ها	۱	۷
۴	رادکان	۲	۲۵	۲۹	چهارسوق (توچان)	۱	۵۳
۵	سلوگرد	۲	۱۴	۳۰	پلیس راه	۱	۴
۶	خیرآباد	۲	۶	۳۱	علی آباد	۱	۲۲
۷	مغان	۳	۲۹	۳۲	صفی آباد	۱	۸
۸	عباس آباد	۳	۱۱	۳۳	قیاس آباد	۱	۲۴
۹	گوارشکان	۲	۲۴	۳۴	حسن آباد گنبدی	۱	۶
۱۰	کمبلان	۲	۳	۳۵	نصرآباد	۱	۹
۱۱	سوله (نیشابور)	۲	۸۶	۳۶	جمعاب	۱	۱۱
۱۲	حیطه طلا	۲	۶	۳۷	گناباد	۱	۲۰
۱۳	زناقل	۲	۶	۳۸	یورد چوبان	۱	۶
۱۴	کرنگان	۲	۵	۳۹	سرآسیاب	۱	۱۰
۱۵	قرلکند	۲	۲۰	۴۰	احمد	۱	۲۵
۱۶	سمندر	۱	۶	۴۱	تلکی	۱	۱۲
۱۷	قم	۱	۱۱	۴۲	چاهدر	۱	۷
۱۸	خرم آباد	۱	۶	۴۳	حکیم آباد (قوچان)	۱	۲۳
۱۹	کلاته سادو	۱	۲۰	۴۴	گشن آباد	۱	۳
۲۰	قدیرآباد	۱	۲۶	۴۵	چاپلو (درگز)	۱	۱۴۰
۲۱	عراقی	۱	۲۷	۴۶	کنلر	۱	۶۵
۲۲	جوکال	۱	۳	۴۷	کلاته علی زینل	۱	۲۶
۲۳	گوه	۱	۳	۴۸	نهر رشت	۱	۸۵۰
۲۴	لش آغاچ (نیشابور)	۱	۶۱	۴۹	شهر سبزوار	۱	۱۸۰
۲۵	جعفرآباد (قوچان)	۱	۲۶	۵۰	عرب آباد	۱	۱

# شهرستان قوچان



برآکندگی محل سکونت دانش آموزان دبیرستان پسران

آیت... کلاشانی شهر چناران

زندگی خود را رضی نباشند. و معتقدند هر اندازه هم که فامیل و نزدیکان نیست به آنها با مهربانی رفتار کنند، باز نمی توان با آغوش گرم خانواده مقایسه کرد.

عده ای از والدین دانش آموزان غیرمقیم دبیرستانی فقط به خاطر تحصیل فرزندان شان، اقدام به خرید خانه در شهر چناران کرده اند، که این خود مقدمه ای است برای مهاجرت، در آینده ای نه چندان دور.

از طرفی تعدادی از والدین دانش آموزان غیرمقیم، در چناران خانه هایی اجاره کرده، و دفترچه بسیج اقتصادی هم گرفته اند که اگر موفق به پیدا کردن کاری در شهر شدند دیگر به روستا مراجعت نکنند.

میزان متوسط اجاره يك اتاق معمولی مبلغی بین ۳۰۰۰ تا ۳۵۰۰ ریال برای هر دانش آموز برآورد شده است. با شروع سال تحصیلی، و آغاز بهره برداری از کارخانه قند چناران، کارگران فصلی نیز به شهر وارد شده و در ردیف متقاضیان اتاق اجاره ای قرار می گیرند. این مسأله باعث افزایش شدید اجاره بهای خانه شده و گاه اجاره يك اتاق معمولی را تا ۸۰۰۰ ریال بالا می برد. (وضع کلی دانش آموزان غیرمقیم دبیرستان پسرانه شهر چناران در نمودار شماره ۱ نشان داده شده است.)

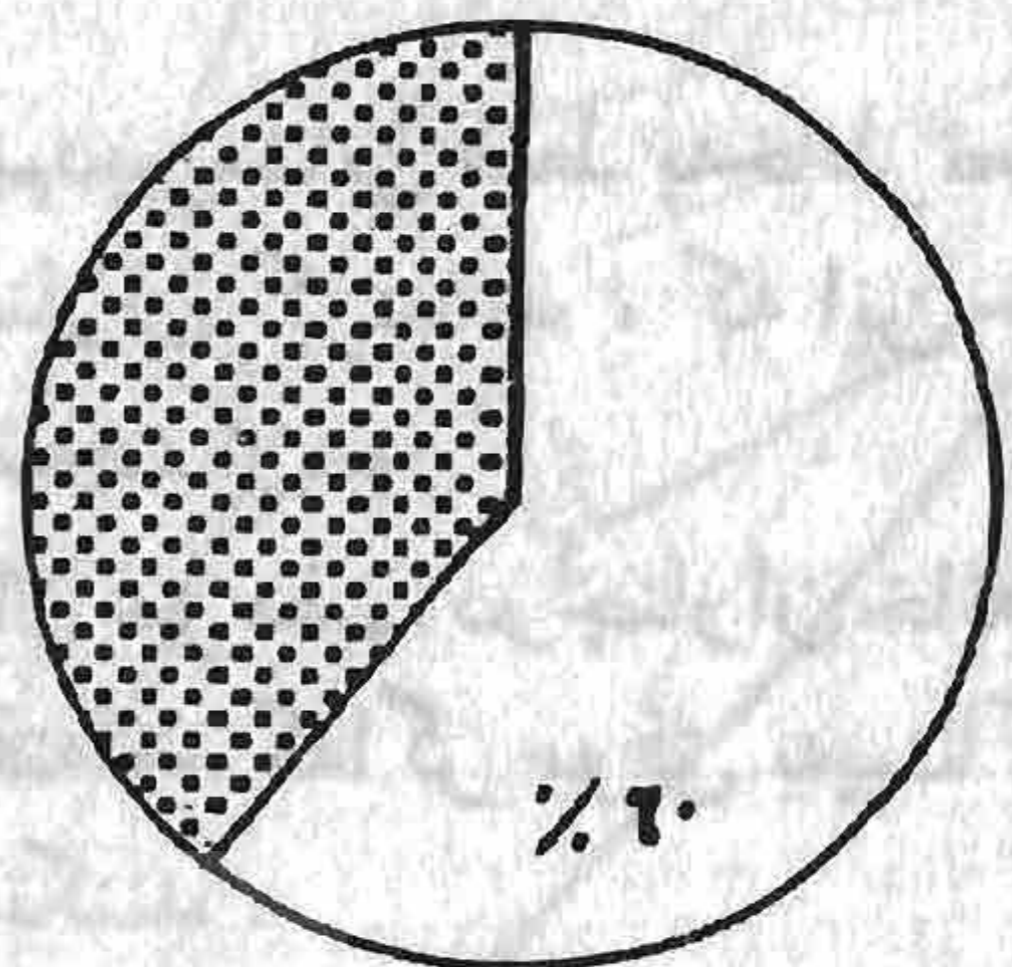
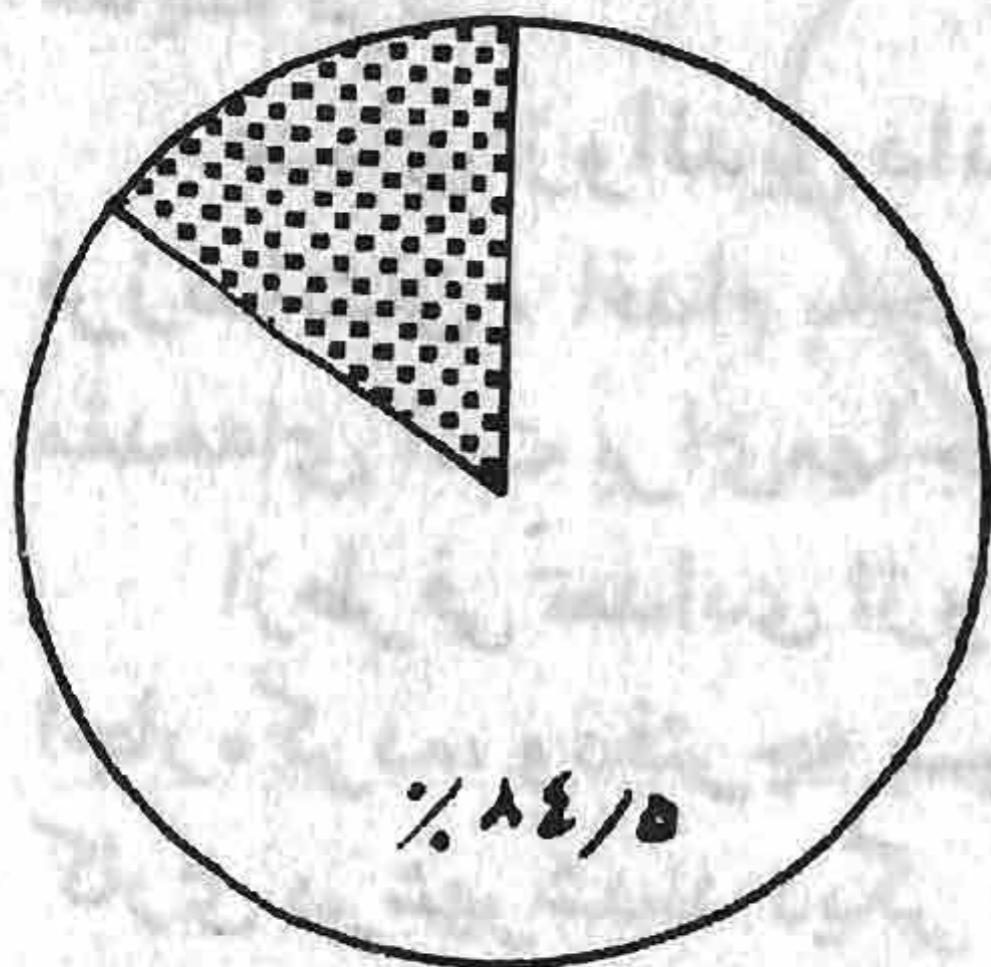
نمودار شماره يك جهت آشنایی بیشتر بطور اجمال بررسی می شود. این نمودار مسائل زیر را نشان می دهد:

۱- ۶۰ درصد دانش آموزان دبیرستان پسرانه شهر چناران مقیم ۷۰ درصد غیرمقیم هستند.

۲- ۸۴/۵ درصد از دانش آموزان غیرمقیم در محل تحصیل خانه دارند یا در خانه اقوام زندگی می کنند. ۱۵/۵ درصد بقیه اجاره نشین هستند. میزان ۸۴/۵ درصد که در محل تحصیل خانه دارند و یا در خانه اقوام زندگی می کنند، هشدار دهنده است. چون به جز آنهایی که در خانه اقوام زندگی می کنند و احتمال مهاجرتشان کم است، بقیه قدم اول مهاجرت را برداشته اند.



## نمودار وضع کلی دانش آموزان پسر دبیرستانهای شهر چناران

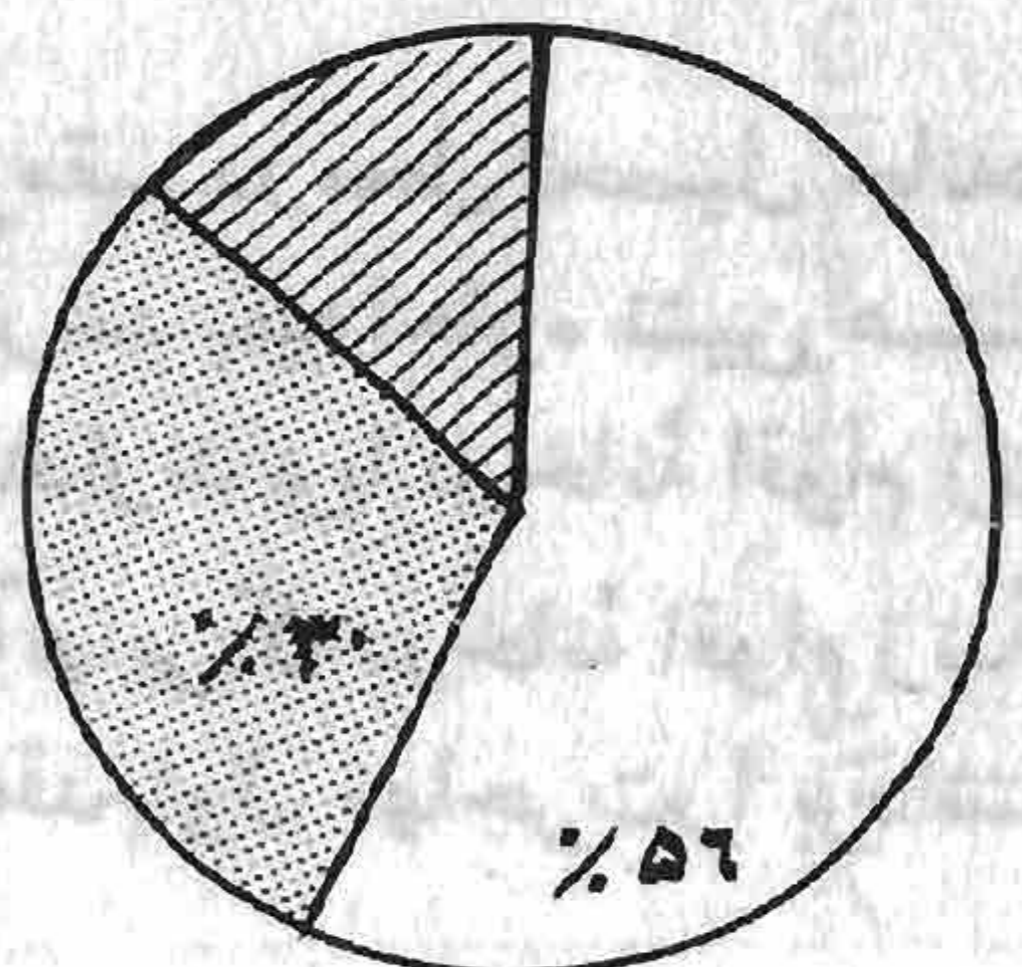
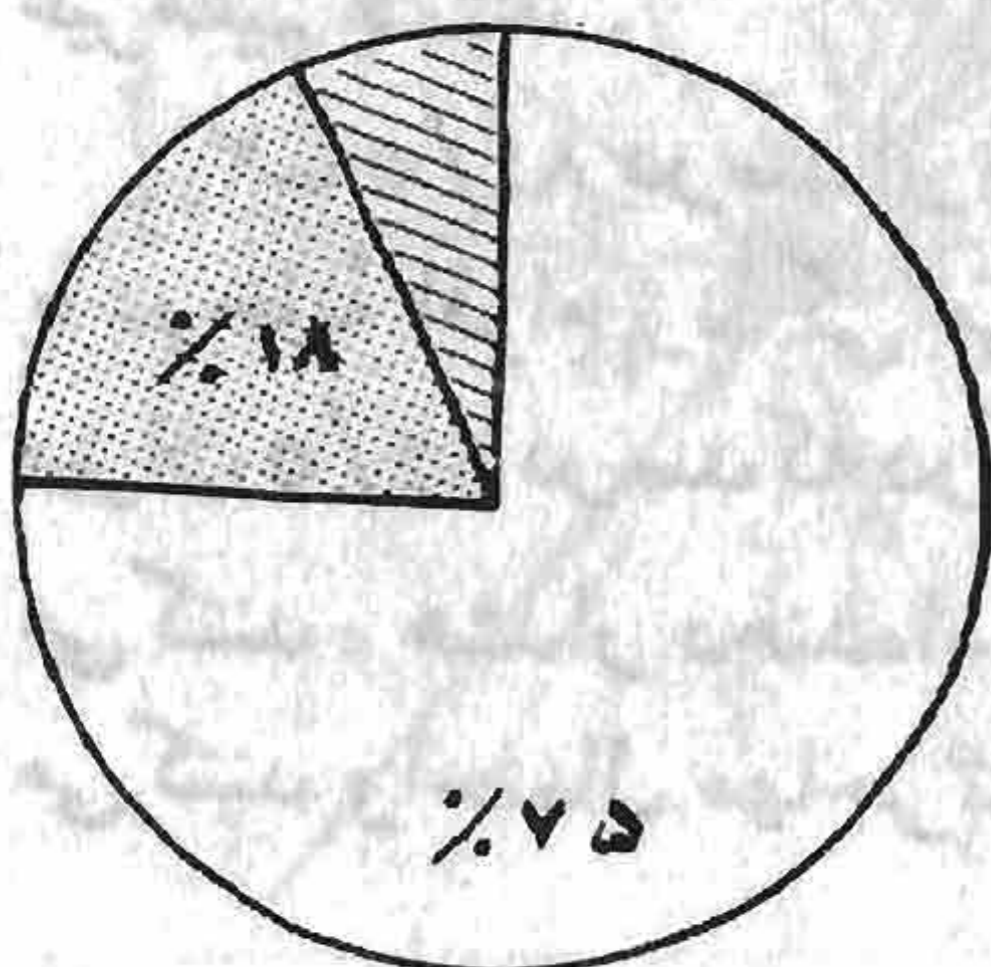


خانواده دارند یا در خانواده اقوام زندگی می کنند  
اجاره نشین

مقیم  
غیرمقیم

زبان فارسی  
" کردی  
" ترکی

رفت و آمد روزانه  
" هفتگی  
" بیش از یک هفته



- ۳- ۵۶ درصد از غیرمقیمها روزانه، ۳۰ درصد هفته‌ای و ۱۴ درصد هر دو هفته یک‌بار به آغوش گرم خانواده برمی‌گردند.
- ۴- زبان مادری ۷۵ درصد غیرمقیمها فارسی، ۱۸ درصد کردی و ۷ درصد ترکی است.

### ب - دبیرستان دخترانه شهر چناران

در تنها دبیرستان دخترانه بخش چناران، ۸۷ دانش‌آموز مشغول تحصیل هستند، که فقط «۵ درصد» (۴ نفر) غیرمقیم و یک نفر از غیرمقیمها اجاره‌نشین است. متوسط میزان اجاره برای هر دانش‌آموز ۵۱۰۰ ریال است. باید اذعان داشت که ادامه تحصیل دختران با مشکلاتی مواجه است. تعداد دانش‌آموزان دختر به مراتب کمتر از پسرهاست. دانش‌آموزان غیرمقیم دبیرستان دخترانه «۵ درصد» کل دانش‌آموزان را تشکیل می‌دهند یعنی تنها ۴ نفر از دختران ساکن روستاها امکان تحصیل در دبیرستان را دارند. این نابرابری در روستاها و بخشها به مراتب بیشتر از شهرهاست. علل این نابرابری و محرومیت دختران از ادامه تحصیل را می‌توان در موارد زیر بطور اجمال بیان کرد:

- ۱- در روستاهای چناران تحصیل پسران بیشتر مورد توجه خانواده‌هاست.
- ۲- دختران در زمانی که می‌بایست به دبیرستان بیایند اغلب ازدواج کرده و مشغول خانه‌داری می‌شوند.
- ۳- تحصیل در خارج از محل زندگی، اغلب با محدودیتهایی همراه است.
- ۴- در بخش چناران تنها یک دبیرستان دخترانه وجود دارد، که طبعاً آن هم در مرکز بخش است و از روستاهای پرجمعیت نظیر: بقمچ، رادکان، اخلمد فاصله زیادی دارد.
- ۵- انگیزه تحصیل برای کسب معاش در دختران بسیار ضعیف است.
- ۶- بعضی از خانواده‌های ثروتمند روستایی دختران خود را جهت تحصیل به مشهد می‌فرستند.

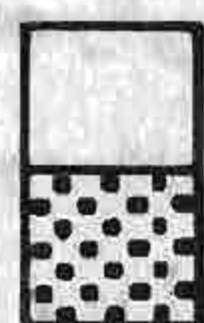
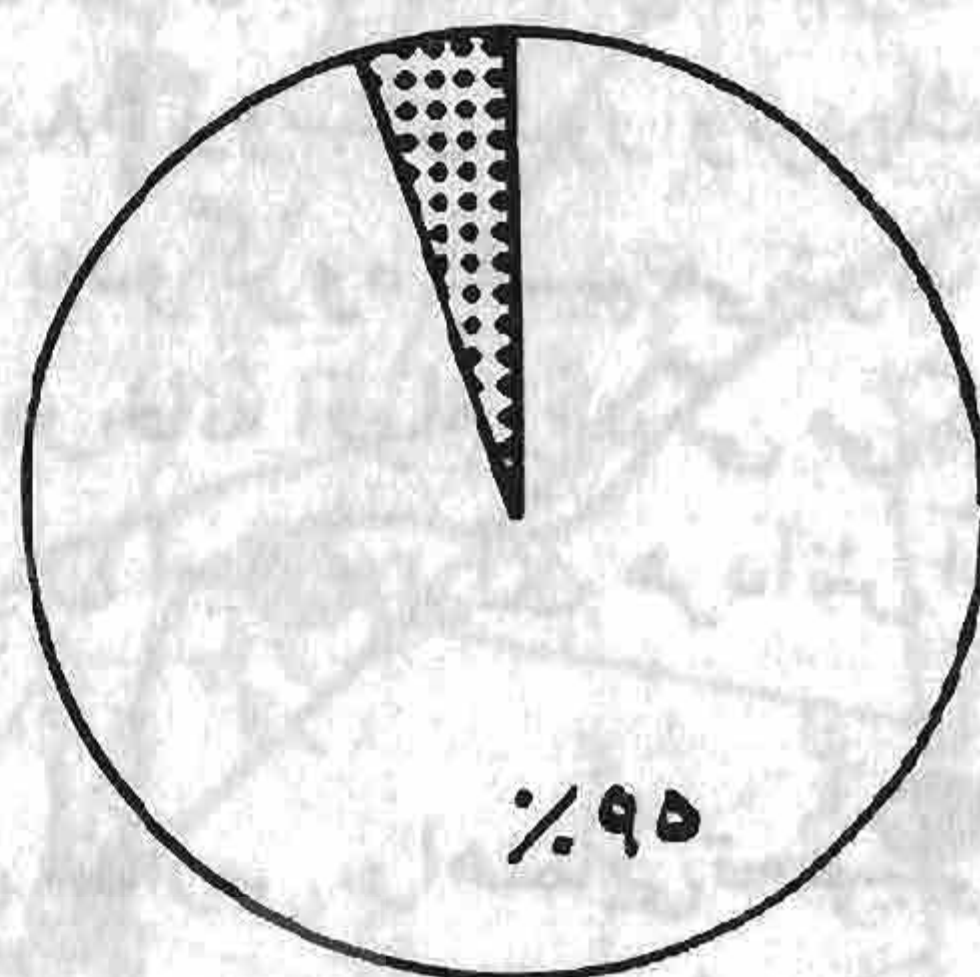
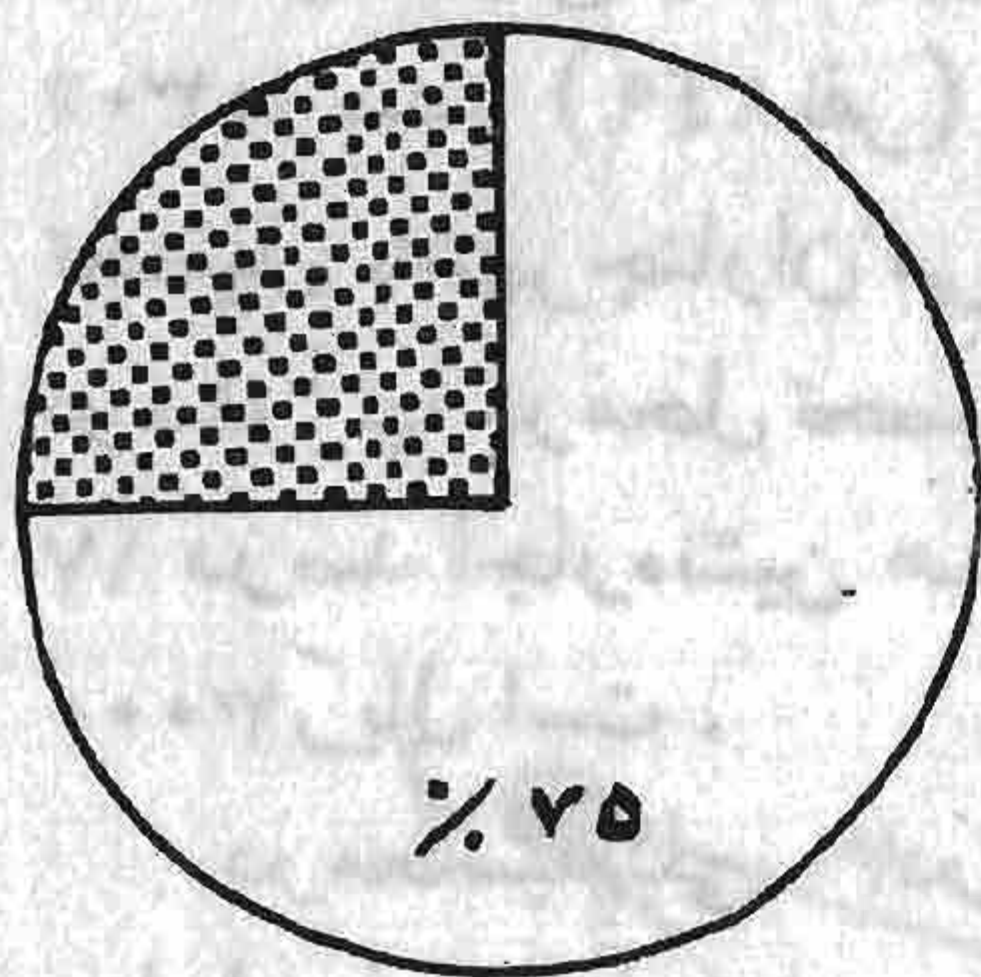
باهمه موارد ذکر شده نمی‌توان محرومیت دختران روستایی را از ادامه تحصیل موجه دانست.

بخش چناران طبق سرشماری عمومی مکرر آمار ایران در سال ۱۳۵۵ [۶۰۱۷۸ نفر]<sup>۴</sup> جمعیت داشته، که در سال ۱۳۶۰ طبق آمارگیری روستایی جهاد سازندگی به ۱۶۱۰۷ خانوار<sup>۵</sup> (۷۱۹۹۸=۴۷/۴×۱۶۱۰۷) افزایش یافته است. با توجه به آمار جمعیت این بخش، مشاهده می‌شود، که نسبت دانش‌آموزان دبیرستانی بالاخص دختر به کل جمعیت، بسیار کم است.

در اغلب روستاهای پرجمعیت مثل رادکان، سیدآباد، بقمچ، اخمد، مدرسه راهنمایی تحصیلی دخترانه وجود دارد، ولی تعداد دانش‌آموزان سوم راهنمایی در آن حد نیست، که بتوان برای آنها دبیرستان دخترانه دایر کرد. از طرفی تأسیس دبیرستان دخترانه نیاز به بررسی دقیق و مطالعه همه‌جانبه دارد. تنها تشکیل کلاس و آمار حدنصاب مشکل اصلی را حل نخواهد کرد. در بعضی از روستاهای یادشده مانند بقمچ در سال تحصیلی ۶۳-۱۳۶۴ تنها، کلاس اول راهنمایی دخترانه با ۹ دانش‌آموز، آن هم ضمیمه دبستان شروع به کار کرده است. در همان سال ۷ نفر دیگر نیز جهت تحصیل در کلاس اول راهنمایی به مشهد رفته بودند. توضیح این که جمعیت بقمچ در سال ۱۳۵۵ معادل [۴۱۰۵]<sup>۶</sup> نفر بود که در سال ۱۳۶۰ طبق آمارگیری روستایی جهاد سازندگی به ۱۲۰۰ خانوار<sup>۸</sup> افزایش یافته است.

طبق اظهار نظر روستاییان در اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۴ جمعیت بقمچ کمتر از ۱۲۰۰ خانوار است، چون حدود ۱۴۰ خانوار به علت خشکسالی و عدم امکانات آموزشی و بهداشتی، در سال ۱۳۶۳ روستای محل زندگی خود را ترک کرده و به مشهد یا سایر شهرهای استان خراسان نقل مکان کرده‌اند. وضع کلی دانش‌آموزان دبیرستان دخترانه شهر چناران در نمودار شماره

### نمودار وضع کلی دانش آموزان دختر دبیرستانهای شهر چناران



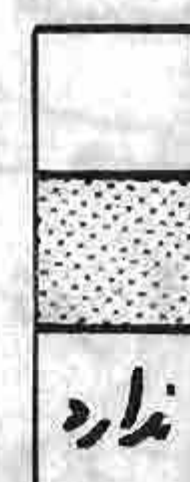
خانواده دارد یا در خانواده اقوام زندگی می کنند  
اجاره نشین



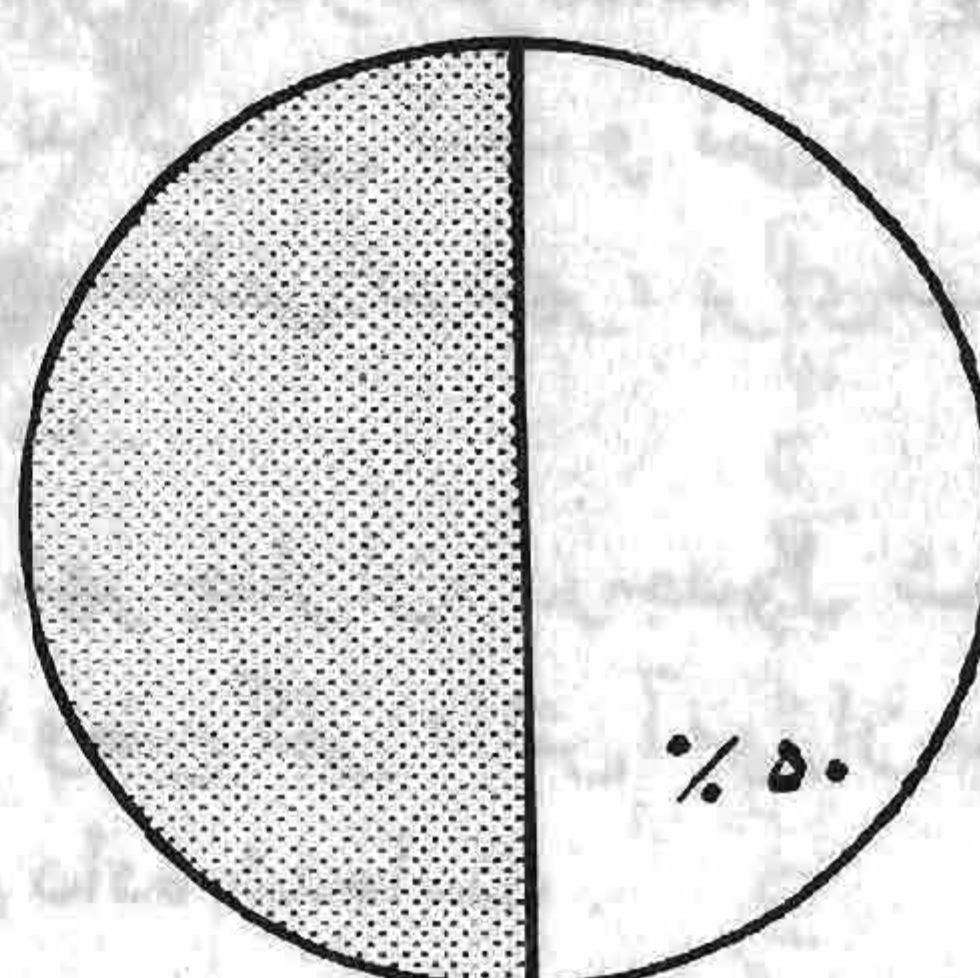
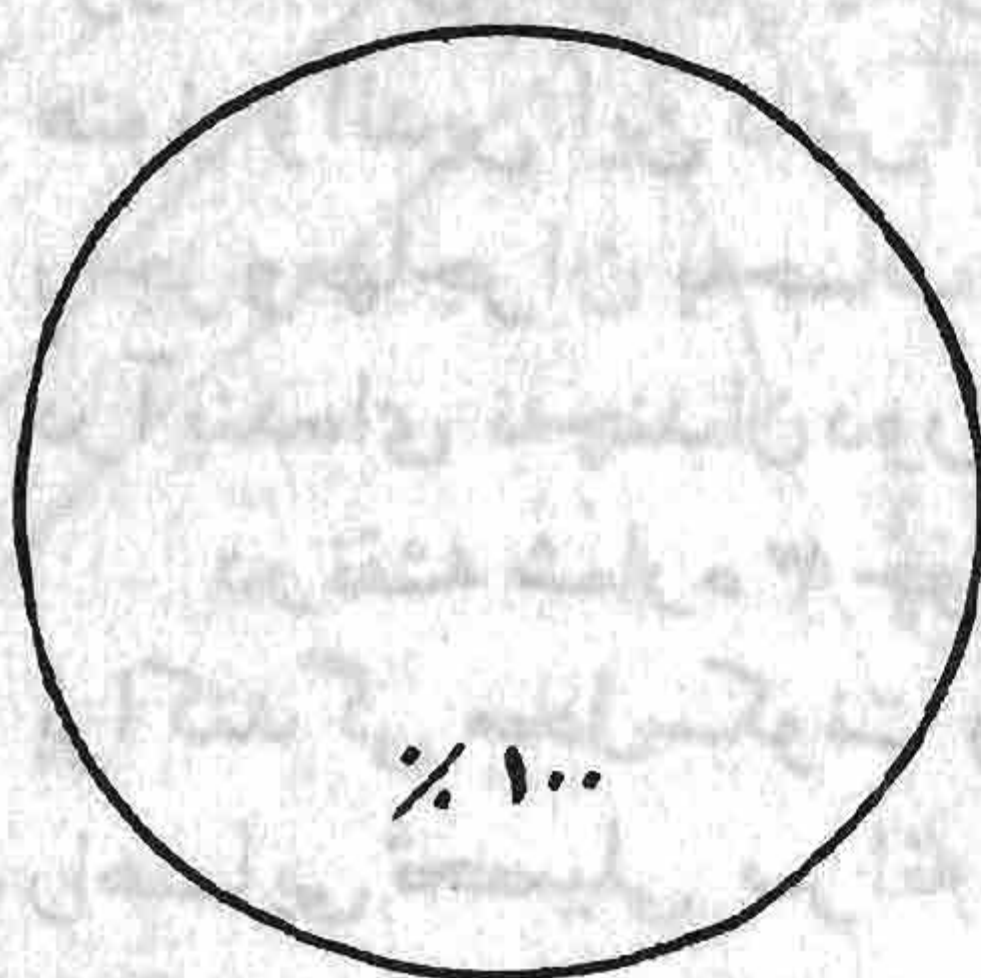
مقیم  
غیرمقیم



زبان فارسی  
" کردی  
" ترکی



رفت و آمد روزانه  
" هفتگی  
" بیش از یک هفته



### ج - مدارس راهنمایی تحصیلی پسرانه شهر چناران

در مدارس راهنمایی تحصیلی شهر چناران از ۹۶ دانش آموز پسر ، « ۳۰ درصد » ( ۱۴۹ نفر ) غیر مقیم اند که از ۵۸ روستای دور و نزدیک جهت تحصیل به شهر چناران می آیند . غیر مقیمها به دو گروه تقسیم می شوند : ۸۳ درصد آنها در محل تحصیل خانه دارند و یا در خانه اقوام زندگی می کنند . ۱۷ درصد اجاره نشین هستند و متوسط میزان اجاره برای هر دانش آموز ۳۰۰۰ ریال است .

در محاسبه کلی ۳۰ درصد دانش آموزان مدارس راهنمایی تحصیلی شهر چناران غیر مقیم هستند ، در صورتی که اگر بخواهیم تک تک مدارس راهنمایی تحصیلی را جداگانه بررسی کنیم ، وضع به کلی فرق می کند . برای مثال مدرسه راهنمایی تحصیلی جلال آل احمد در منتهی الیه غرب شهر چناران ، ۱۴۸ دانش آموز پسر دارد که ۵۲ درصد ( ۷۷ نفر ) آنها غیر مقیم اند . از دو کلاس اول راهنمایی آموزشگاه مذکور یک کلاس ۳۳ نفره وجود دارد ، که عموماً همه آنها از روستاهای اطراف جهت تحصیل آمده اند . آنچه که قابل توجه است ، تعداد غیر مقیمهائی است که صاحب خانه هستند و یا در خانه اقوام زندگی می کنند . این دانش آموزان ۹۳/۵ درصد غیر مقیمهای آموزشگاه مذکور را تشکیل می دهند . ( ۷۲ نفر از ۷۷ نفر ) .

این رقم حکایت از آن دارد که قریب ۷۰ خانوار به بهانه تحصیل فرزندان، در شهر چناران خانه ای خریده و یا اجاره کرده اند . با این که هنوز والدین این دانش آموزان در روستا زندگی می کنند و نمی توان آنها را جزو مهاجران به حساب آورد ولی جای پای محکمی در شهر ، برای مهاجرت در آینده ای نه چندان دور ، به وجود آورده اند .

در نقشه شماره ۳ حوزه نفوذ فرهنگی شهر چناران ، در جدول شماره ۲ پراکنده گی محل سکونت و در نمودار شماره ۳ وضع کلی دانش آموزان مدارس راهنمایی تحصیلی پسرانه شهر چناران نشان داده شده است .

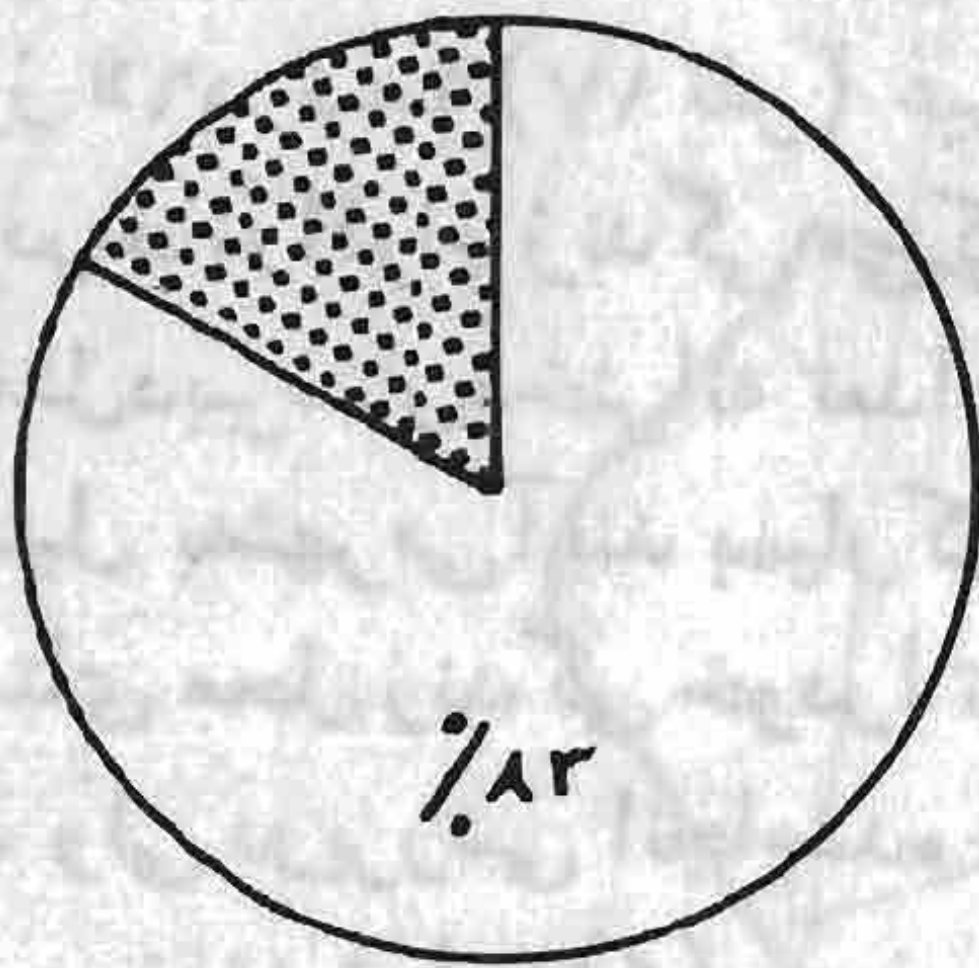


جدول شماره ۲

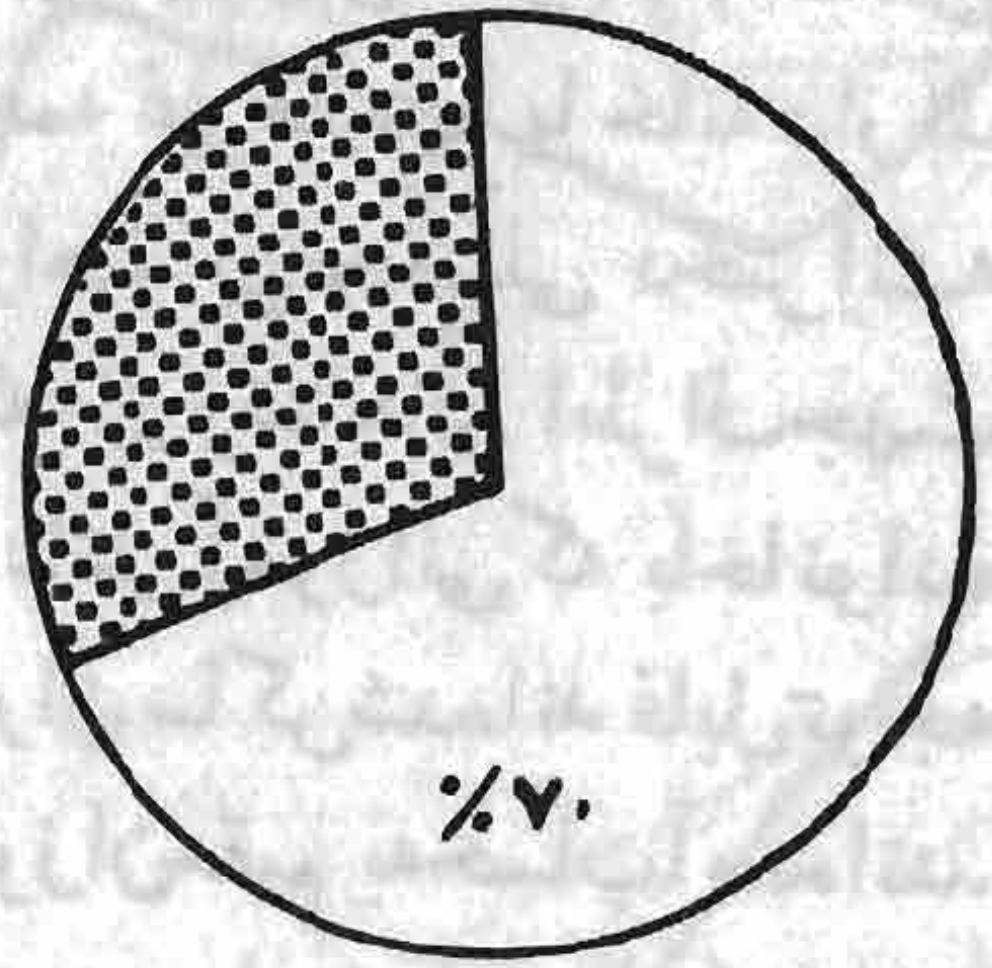
جدول پراکندگی محل سکونت دانش آموزان مدارس راهنمایی تحصیلی پسرانه شهر چناران

ردیف	نام روستا	تعداد دانش آموزان به نفر	فاصله به کیلومتر تا محل آموزشگاه	ردیف	نام روستا	تعداد دانش آموزان به نفر	فاصله به کیلومتر تا محل آموزشگاه
۱	شهر چناران	۳۴۷	-	۳۱	چهارسوق	۱	۵۳
۲	خرم آباد	۱۶	۶	۳۲	رادگان	۱	۲۵
۳	جوکال	۹	۳	۳۳	فیض آباد	۱	۷
۴	گوه	۸	۳	۳۴	سید آباد	۱	۱۸
۵	کبیر	۸	۳	۳۵	بن آغاچ	۱	۷۴
۶	بورد چوپان	۶	۶	۳۶	گرمه جان	۱	۴۱
۷	کمبلان	۶	۳	۳۷	عراقی	۱	۲۷
۸	سمندر	۵	۶	۳۸	مازندران	۱	بیش از ۵۰۰
۹	کلاته میان	۵	۳	۳۹	دوست آباد	۱	۸
۱۰	شترپا	۵	۱۲	۴۰	مؤمن آباد	۱	۶
۱۱	رضا آباد ظاهری	۴	۸	۴۱	چکنه	۱	۵۱
۱۲	رضا آباد سرهنگ	۴	۸	۴۲	آق چشمه	۱	۱۳
۱۳	نهر آباد	۴	۱۲	۴۳	مفرقاه	۱	۷۰
۱۴	مشهد	۴	۶۰	۴۴	خواجه جراح	۱	۸
۱۵	علی آباد رادگان	۴	۲۲	۴۵	کتر	۱	۶۵
۱۶	آبقد	۳	۱۷	۴۶	عرب آباد	۱	۹
۱۷	قلعه نو	۳	۳	۴۷	گنبدی ها	۱	۷
۱۸	نوروز آباد	۳	۴	۴۸	چمگرد	۱	۳۹
۱۹	جمعاب	۳	۱۱	۴۹	امامقلی	۱	۹۰
۲۰	رناقل	۲	۶	۵۰	قوشق آباد	۱	
۲۱	قم	۲	۱۱	۵۱	خیج	۱	۱۳
۲۲	ملی	۲	۱۵	۵۲	حاجی آباد	۱	۷
۲۳	حیطه طلا	۲	۶	۵۳	تربت جام	۱	۲۳۰
۲۴	توکل باغ	۲	۷۴	۵۴	عبدا...کیو	۱	۷۰
۲۵	آهنگر	۲	۴	۵۵	کلاته شیرین	۱	۲۵
۲۶	قلفوجان	۲	۴	۵۶	عباس آباد	۱	۱۱
۲۷	شکراب	۲	۶	۵۷	حاتم قلعه	۱	۱۴۰
۲۸	صفی آباد	۲	۸	۵۸	کلاته سادو	۱	۲۰
۲۹	ببنا بید	۱	۸۵	۵۹	سوهان	۱	۴۳
۳۰	چاه آب	۱	۷۰				

## نمودار وضع کلی دانش آموزان پسر مدارس راهنمایی تحصیلی شهر چناران

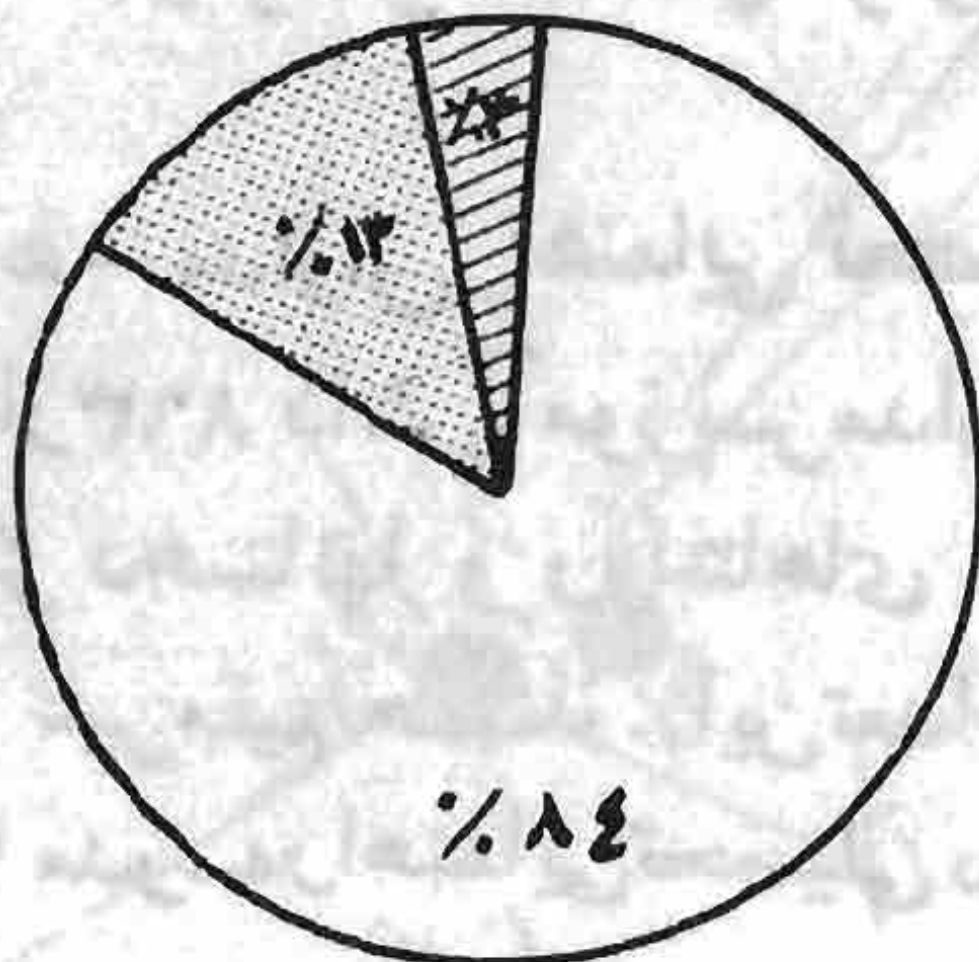


خانه دارند یا در خانواده اقوام زندگی می کنند  
اجاره نشین

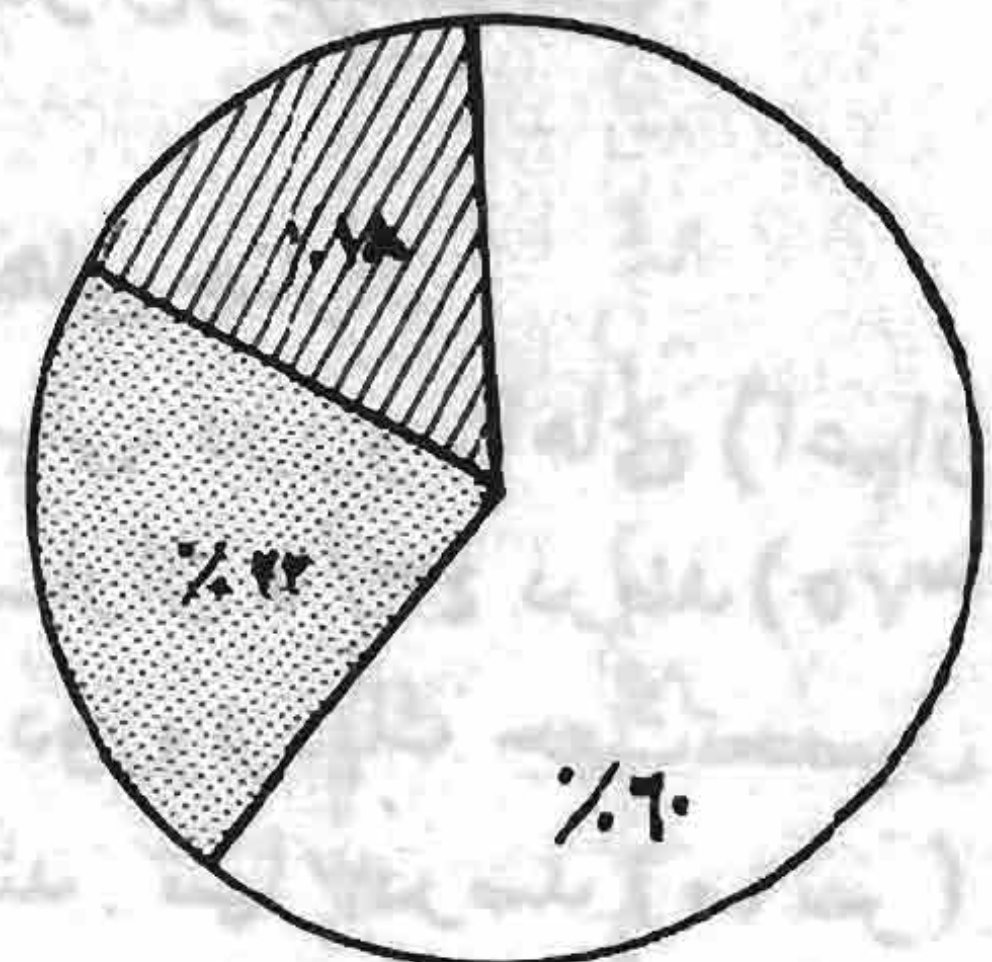


مقیم  
غیرمقیم

زبان فارسی  
" کردی  
" ترکی



رفت و آمد روزانه  
" هفتگی  
" بیش از یک هفته





### د - مدارس راهنمایی تحصیلی دخترانه شهر چناران

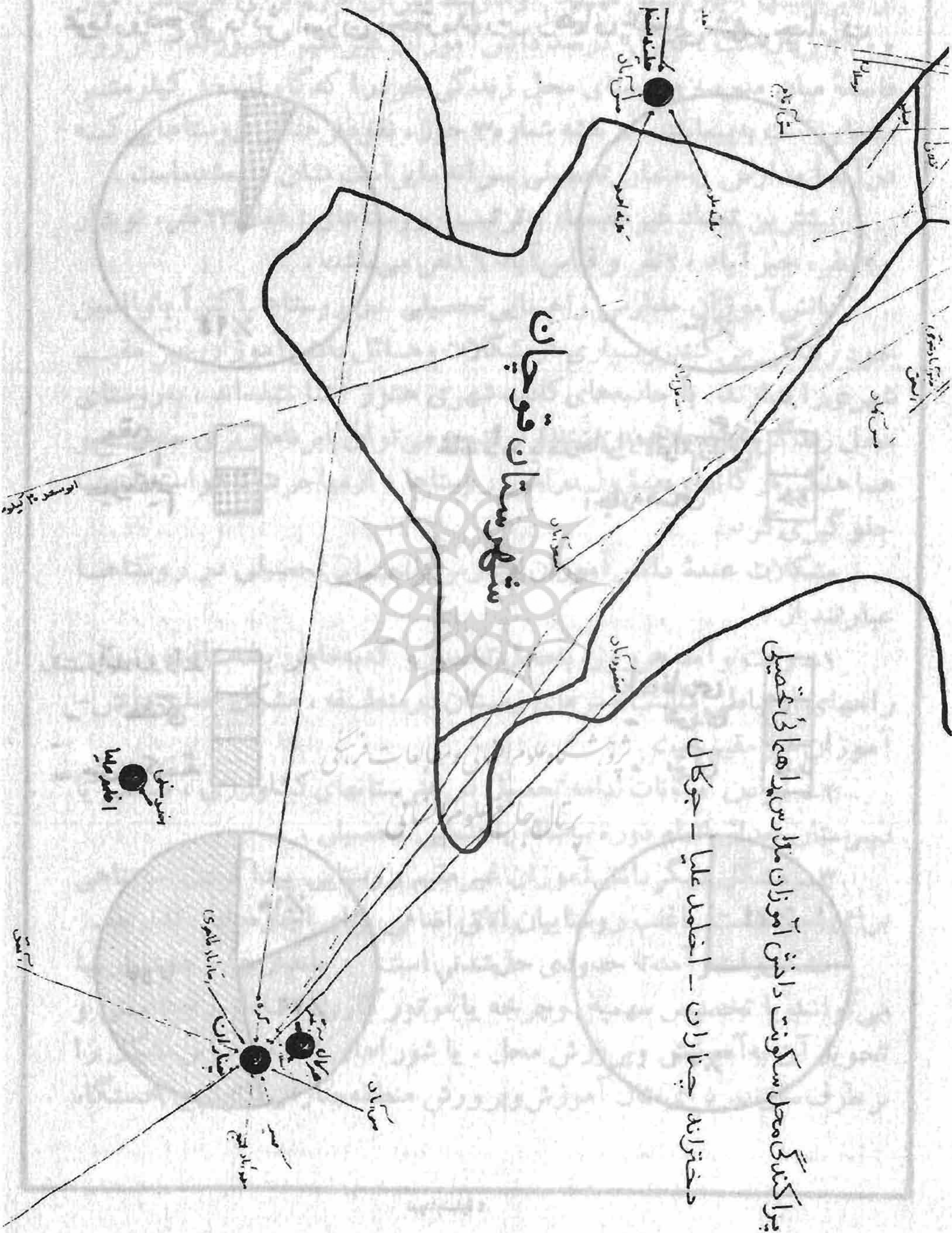
در تنها مدرسه راهنمایی تحصیلی دخترانه شهر چناران، از ۲۹۶ دانش آموز «۶ درصد» (۱۷ نفر) غیرمقیم هستند که همه غیرمقیمها یا خانه دارند و یا در خانه اقوام زندگی می کنند. در مدارس راهنمایی تحصیلی دخترانه هم مثل دبیرستان دخترانه تعداد دانش آموزانی که از روستاهای اطراف جهت تحصیل به شهر می آیند بسیار کم است. البته تعداد دانش آموزانی که با خانواده روستای محل زندگی خود را ترک کرده و در چناران ساکن شده اند قابل توجه است ولی در بررسی انجام شده این قبیل دانش آموزان مقیم به حساب آمده اند. در نقشه شماره (۴) حوزه نفوذ فرهنگی و در نمودار شماره (۴) وضع کلی دانش آموزان مدرسه راهنمایی تحصیلی دخترانه شهر چناران نشان داده شده است.

### دهستانها و روستاهای بخش چناران

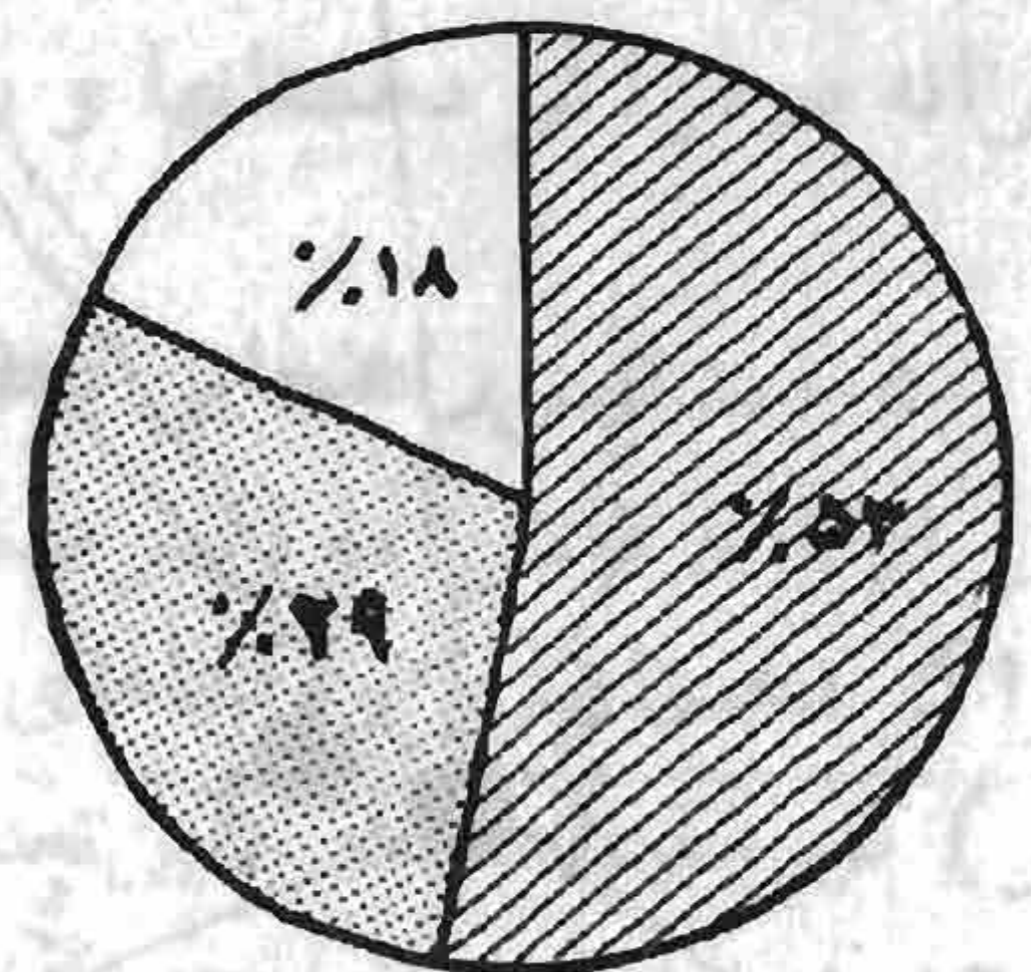
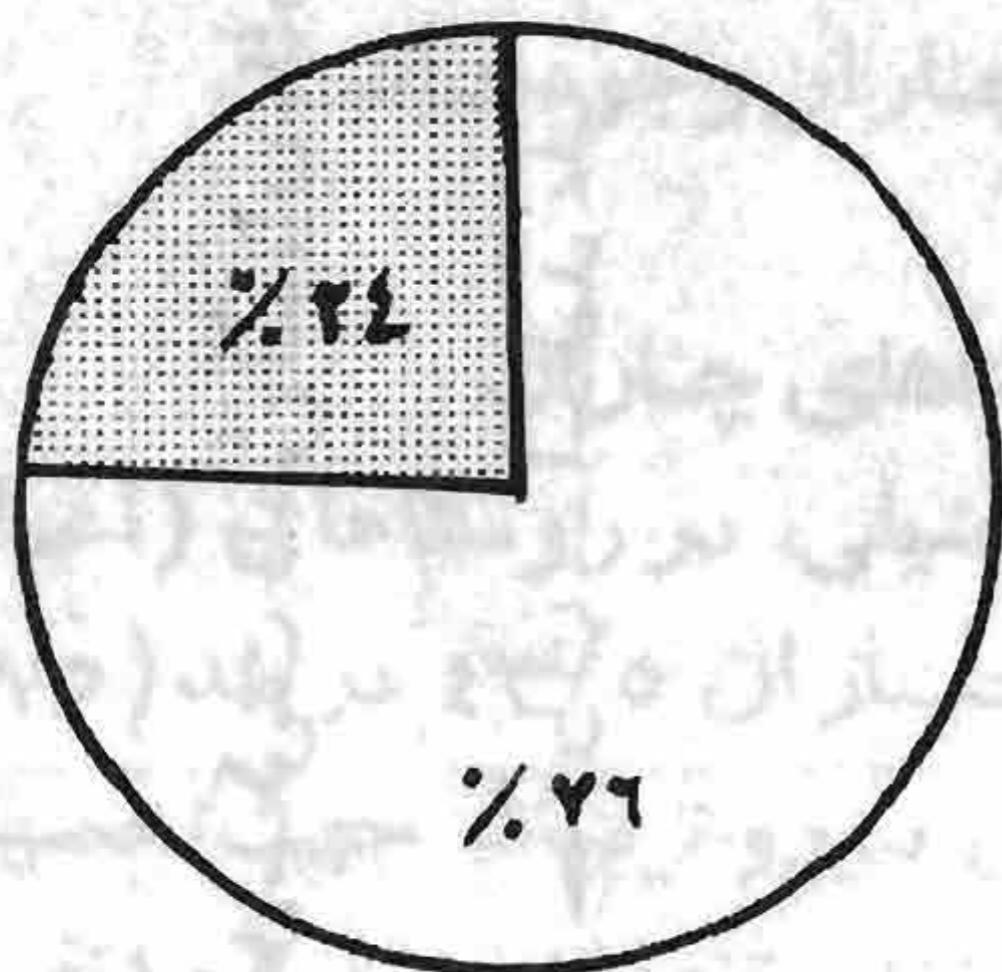
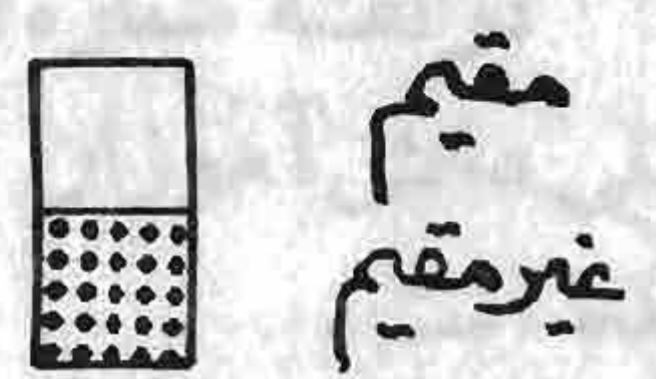
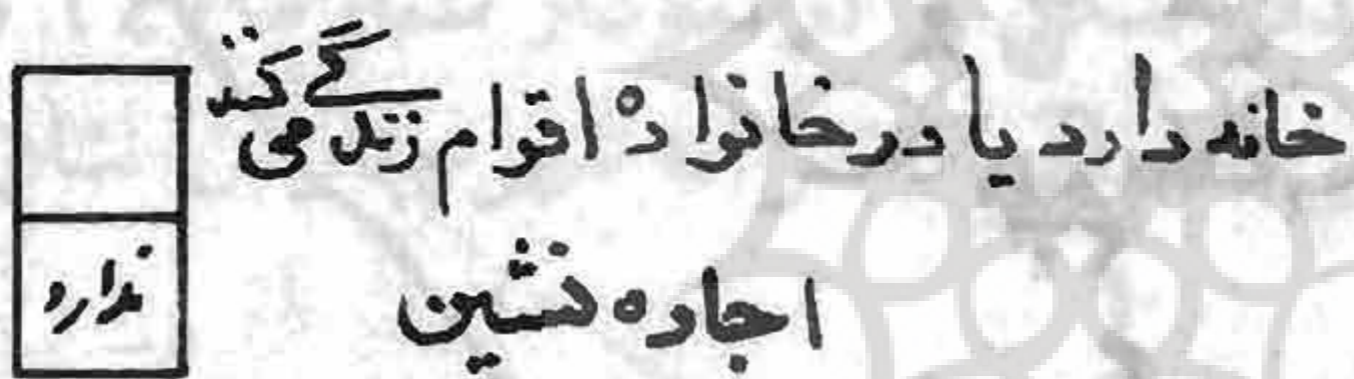
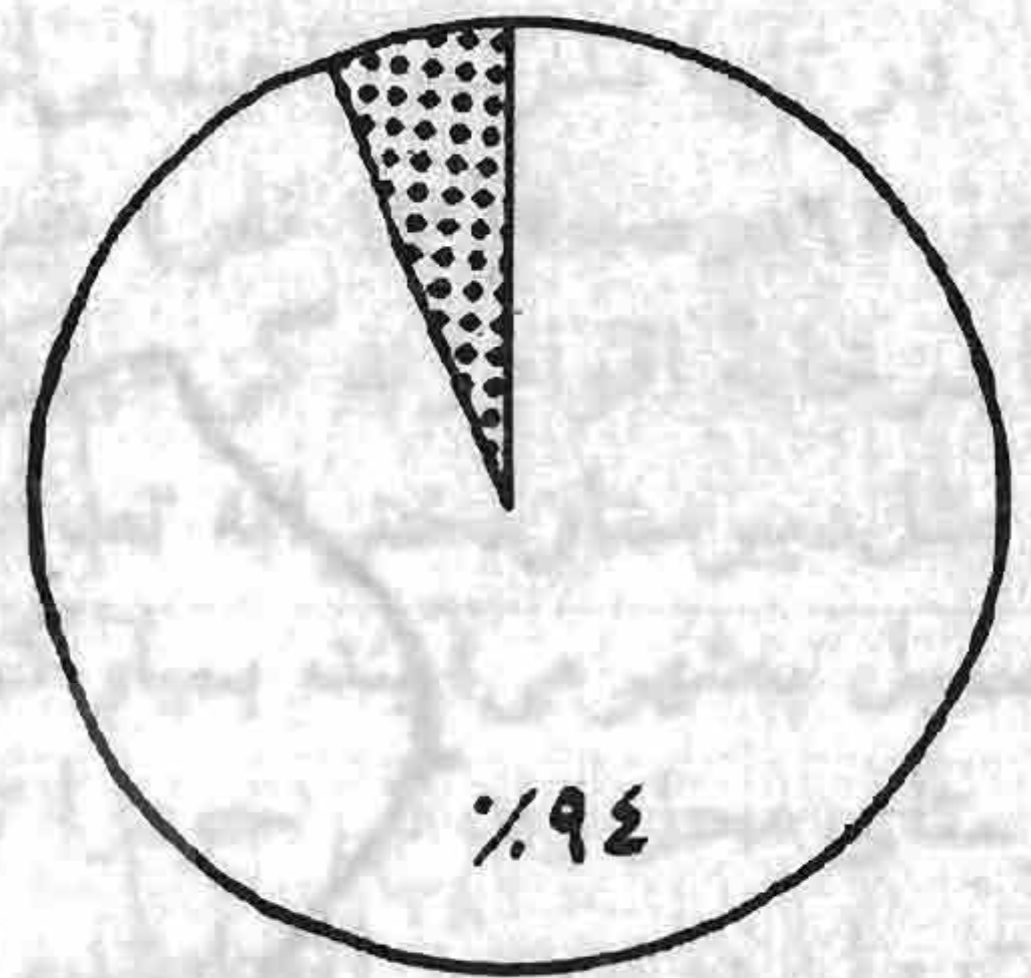
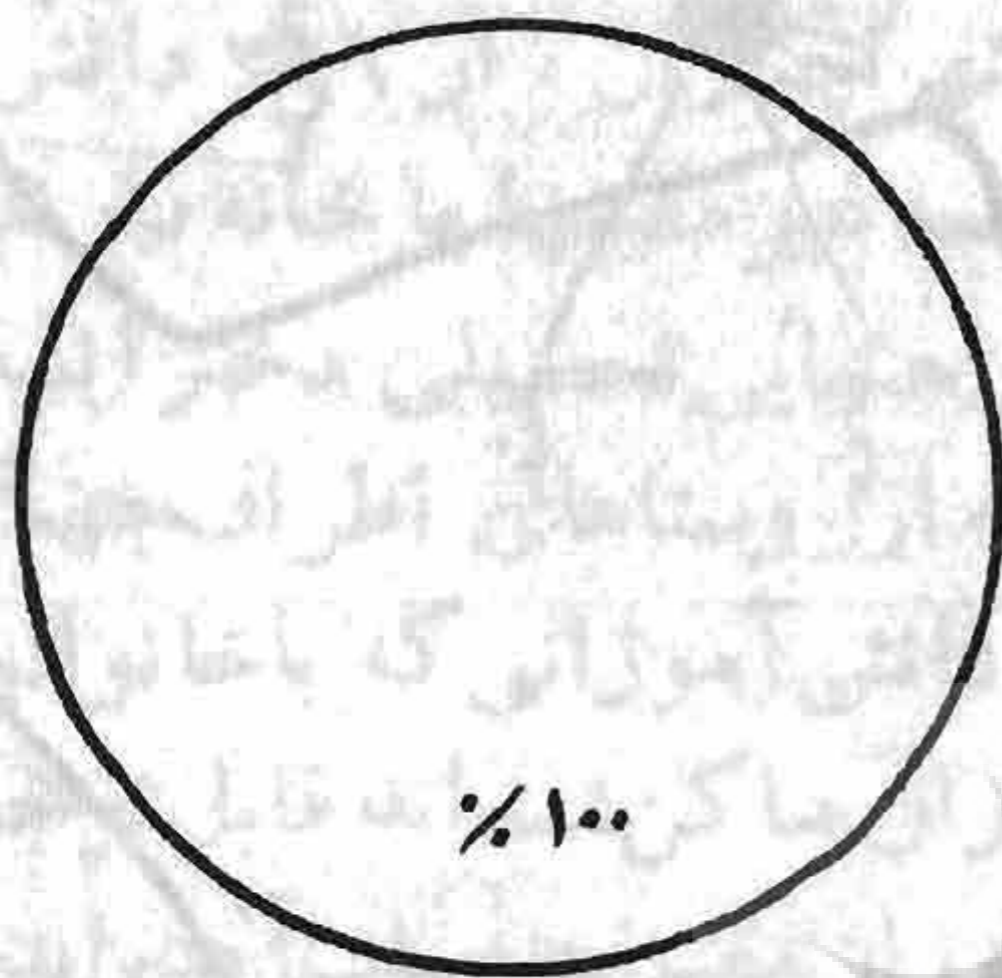
در پنج دهستان و ۲۲۱ دهه<sup>۹</sup> بخش چناران کلاً ۱۶ مدرسه راهنمایی تحصیلی پسرانه با ۸۶۳ دانش آموز و ۵ مدرسه راهنمایی دخترانه با ۷۳ دانش آموز وجود دارد. در سال تحصیلی ۶۳-۱۳۶۴ هیچ دبیرستانی اعم از دخترانه و پسرانه در مراکز دهستانها و روستاهای بخش چناران وجود نداشت.

### ه - مدارس راهنمایی تحصیلی پسرانه روستاهای چناران

از ۸۶۳ دانش آموز پسر مدارس راهنمایی تحصیلی، در روستاهای (اعم از مراکز دهستانها و روستاهای دیگر) بخش چناران ۴۳/۵ درصد (۳۷۵ نفر) غیرمقیم هستند. این تعداد از ۸۸ روستای دور و نزدیک جهت تحصیل به ۱۶ مدرسه راهنمایی تحصیلی در آمد و رفت هستند. تنها ۳ درصد (۱۰ نفر)



## نمودار وضع کلی دانش آموزان دختر مدارس راهنمایی تحصیلی شهر چناران



از غیرمقیمها اجاره نشین هستند . و متوسط میزان اجاره برای هر دانش آموز ۲۷۰۰ ریال است . ۹۱/۵ درصد دانش آموزان غیرمقیم مجبورند ، هر روز فاصله میان مدرسه و روستای محل زندگی خود را که گاه از ۱۰ کیلومتر متجاوز است به پیمایند . در نقشه شماره ۳ حوزه نفوذ فرهنگی روستاهایی که در آنجا مدارس راهنمایی تحصیلی پسرانه دایر است نشان داده شده است .

بیشترین تعداد غیرمقیمها ، به ترتیب از روستاهای : مغان ۲۳ نفر ، نوبهار ۲۰ نفر ، خیرآباد ۲۰ نفر و قیاس آباد ۱۶ نفر می باشند .

دانش آموزان مدارس راهنمایی تحصیلی در روستاها اکثراً با والدین خود زندگی می کنند و بسیاری از مشکلات و مسائل دانش آموزان غیرمقیم شهری را ندارند . با جاذبه های کاذب شهری هنوز آشنا نشده اند ، به روستای محل زندگی خود علاقمند هستند . در نتیجه می توان با برنامهریزی صحیح و هماهنگی ارگانهای مسؤل در امور روستاها ، از مهاجرت ناخواسته آنها جلوگیری کرد .

مشکلات عمده دانش آموزان مدارس راهنمایی تحصیلی در روستاها عبارتند از :

- ۱- رفت و آمد هر روزه به محل تحصیل ، که به خاطر بعد مسافت و نبودن راههای ارتباطی مناسب و سرمای زمستان در منطقه ، مشکل اصلی دانش آموزان غیرمقیم است .
- ۲- نبودن امکانات ادامه تحصیل در هنرستانهای کشاورزی ، صنعتی یا دیرستان بعد از اتمام دوره سه ساله راهنمایی تحصیلی .
- ۳- مشکل دیگر دانش آموزان غیرمقیم روستایی پیدا کردن سرپناهی برای اجاره است . اغلب روستاییان اتاق اضافی برای اجاره دادن ندارند . مشکل رفت و آمد تا حدودی حل شدنی است . فرمانداریهها و بخشداریهها می توانند با تخصیص سهمیه دو چرخه یا موتورگازی به مناطق روستایی و تحویل آن به آموزش و پرورش محل ، یا شوراهای اسلامی ، این مشکل را برطرف سازند . برای مثال آموزش و پرورش منطقه چناران با توزیع ۹ دستگاه

دو چرخه بین ۱۵ نفر از دانش آموزان غیر مقیم روستای بهمن جان سفلی گام مثبتی در این زمینه برداشته است. مسأله ادامه تحصیل در مقطع دبیرستان، در بخش پیشنهادات بررسی خواهد شد.

رفت و آمد دانش آموزان غیر مقیم مدارس راهنمایی تحصیلی روستایی با غیر مقیمهای مدارس شهر چناران تفاوتی دارد. برای مثال ۱۰۰ درصد دانش آموزان مدرسه راهنمایی تحصیلی روستای موچنان مقیم هستند و هیچ دانش آموزی از روستاهای مجاور جهت تحصیل به این روستا نمی آید. این امر به دلیل امل مختلف از جمله، موقعیت جغرافیایی روستای موچنان، حوزه نفوذ فرهنگی، اختلافات قومی و زبانی بستگی دارد. (کلیه ساکنان این روستا ترک زبانند).

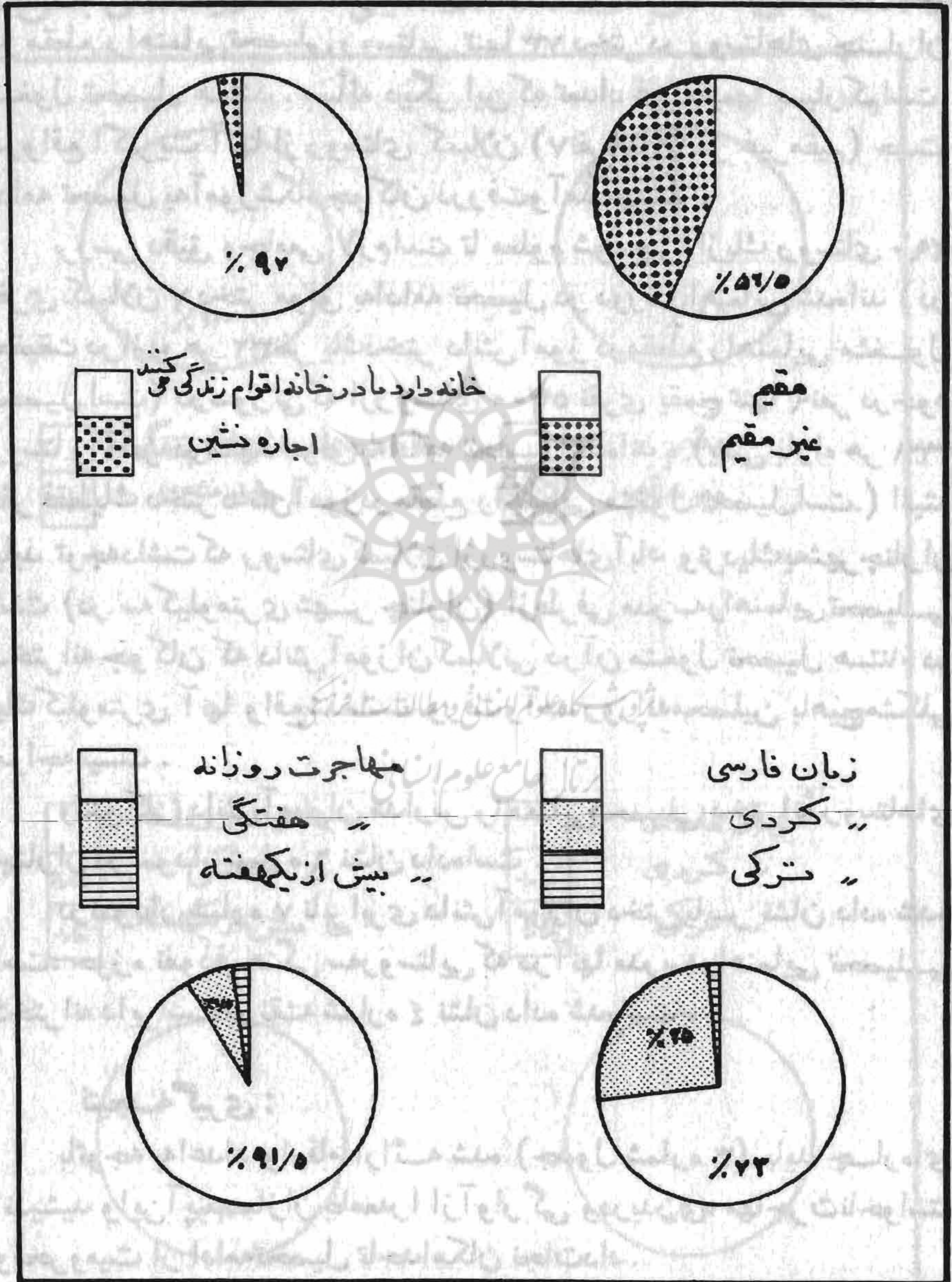
عکس نمونه بالا مدرسه راهنمایی تحصیلی روستای بهمن جان سفلی است، که «۱۰۰ درصد» دانش آموزان این آموزشگاه غیر مقیم هستند. البته این روستا نسبت به آبادیهای اطراف از مرکزیت مناسبی برخوردار است، و مسأله مکان گرینی در تأسیس آموزشگاه رعایت شده است.

وضع کلی دانش آموزان مدارس راهنمایی تحصیلی پسرانه روستاهای چناران در نمودار شماره ۵ نشان داده شده است.

#### و- مدارس راهنمایی تحصیلی دخترانه روستاهای چناران

در روستاهای بخش چناران پنج مدرسه راهنمایی تحصیلی دخترانه با ۷۳ دانش آموز وجود دارد «۱۵ درصد» (۱۱ نفر) از دانش آموزان غیر مقیم هستند. ۹ نفر از غیر مقیمها در مدرسه راهنمایی تحصیلی دخترانه جوکان و ۲ نفر در رادکان مشغول تحصیل می باشند. سه آموزشگاه دیگر دانش آموز غیر مقیم ندارد. هیچ دانش آموز غیر مقیمی اجازه نشین نیست و تمام غیر مقیمها فاصله بین آموزشگاه و محل زندگی خانواده را هر روز در رفت و آمد هستند.

# نمودار وضع کلی دانش‌آموزان راهنمایی تحصیلی پسرانه روستاهای بخش چناران



اولین مسأله در مورد مدارس راهنمایی تحصیلی دختران، نابرابری بیش از حد دانش آموزان دختر با پسرهاست. در قبال ۸۶۳ دانش آموز پسر در مقطع راهنمایی تحصیلی روستایی تنها ۷۳ دختر در روستاهای چناران مشغول تحصیل هستند. مسأله دیگر این که تعداد غیرمقیمها بسیار کم است. در واقع اکثریت آنها از روستای کمبلان (۷ نفر از ۱۱ نفر غیرمقیم) جهت ادامه تحصیل به آموزشگاه جوکان در رفت و آمد هستند.

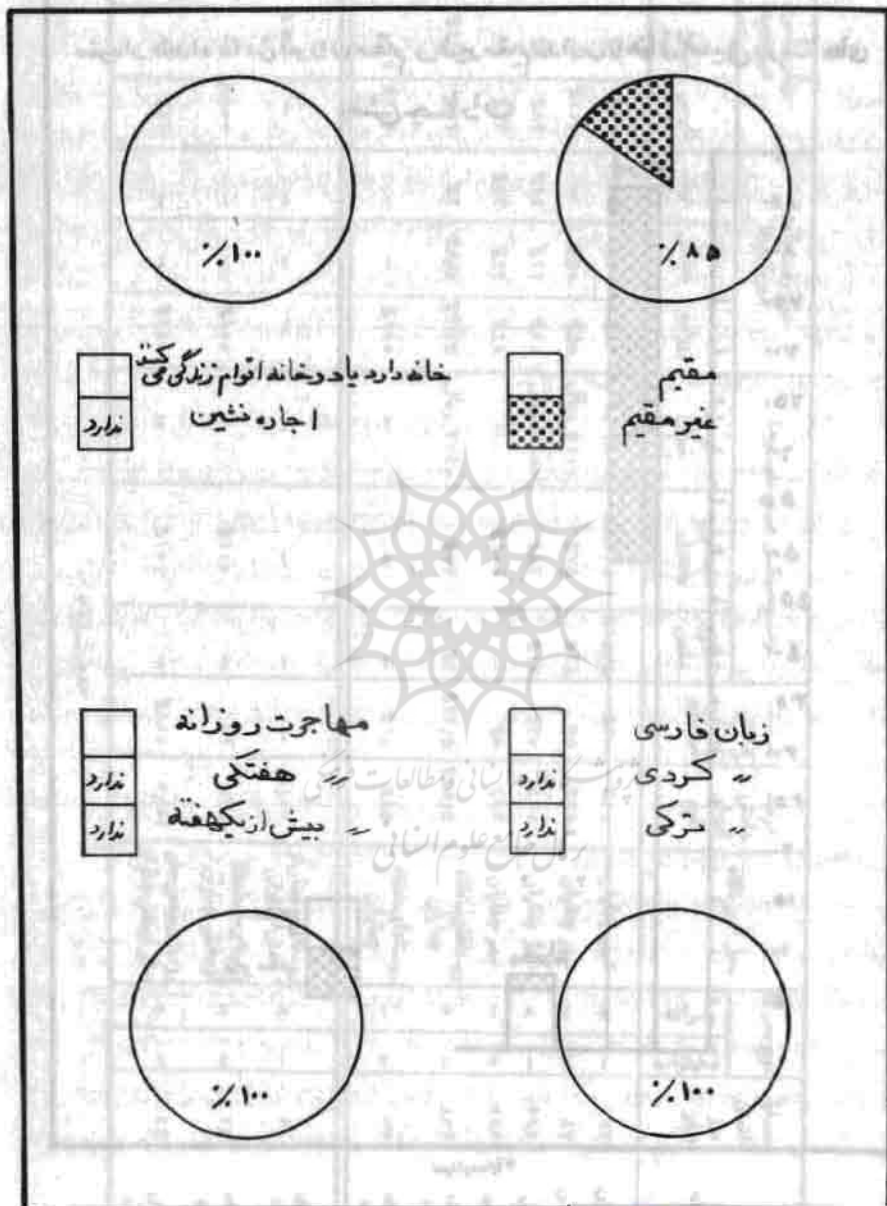
بررسی دقیق و جامعی لازم است تا معلوم شود چرا از یک روستای ۲۹۰ نفری کمبلان ۷ دختر موفق به ادامه تحصیل در دوره راهنمایی شده اند (در حقیقت درازاء هر ۳۲ نفر یک دختر دانش آموز در مقطع راهنمایی مشغول تحصیل است) در صورتی که از روستای ۵۳۰۰ نفری بقمچ تنها ۹ نفر در خود روستا و ۷ نفر در مشهد موفق به ادامه تحصیل شده اند، (یعنی بازاء هر ۳۳۱ نفر فقط یک دختر دانش آموز در مقطع راهنمایی مشغول تحصیل است). البته باید توجه داشت که روستای کمبلان از روستاهای آباد و نزدیک به شهر چناران است (در سه کیلومتری شهر چناران) از طرفی مدرسه راهنمایی تحصیلی دخترانه جوکان که دانش آموزان کمبلانی در آن مشغول تحصیل هستند، در یک کیلومتری آنها واقع شده است و رفت و آمد روزانه محصلین با هیچ مشکلی مواجه نیست.

وضع کلی دانش آموزان مدارس راهنمایی تحصیلی دخترانه روستاهای چناران در نمودار شماره ۶ نشان داده است. در نمودار شماره ۷ نابرابری دانش آموزان دختر با پسر نشان داده شده است. حوزه نفوذ فرهنگی سه روستایی که در آنها مدرسه راهنمایی تحصیلی دخترانه دایر است در نقشه شماره ۸ نشان داده شده است.

### نتیجه گیری:

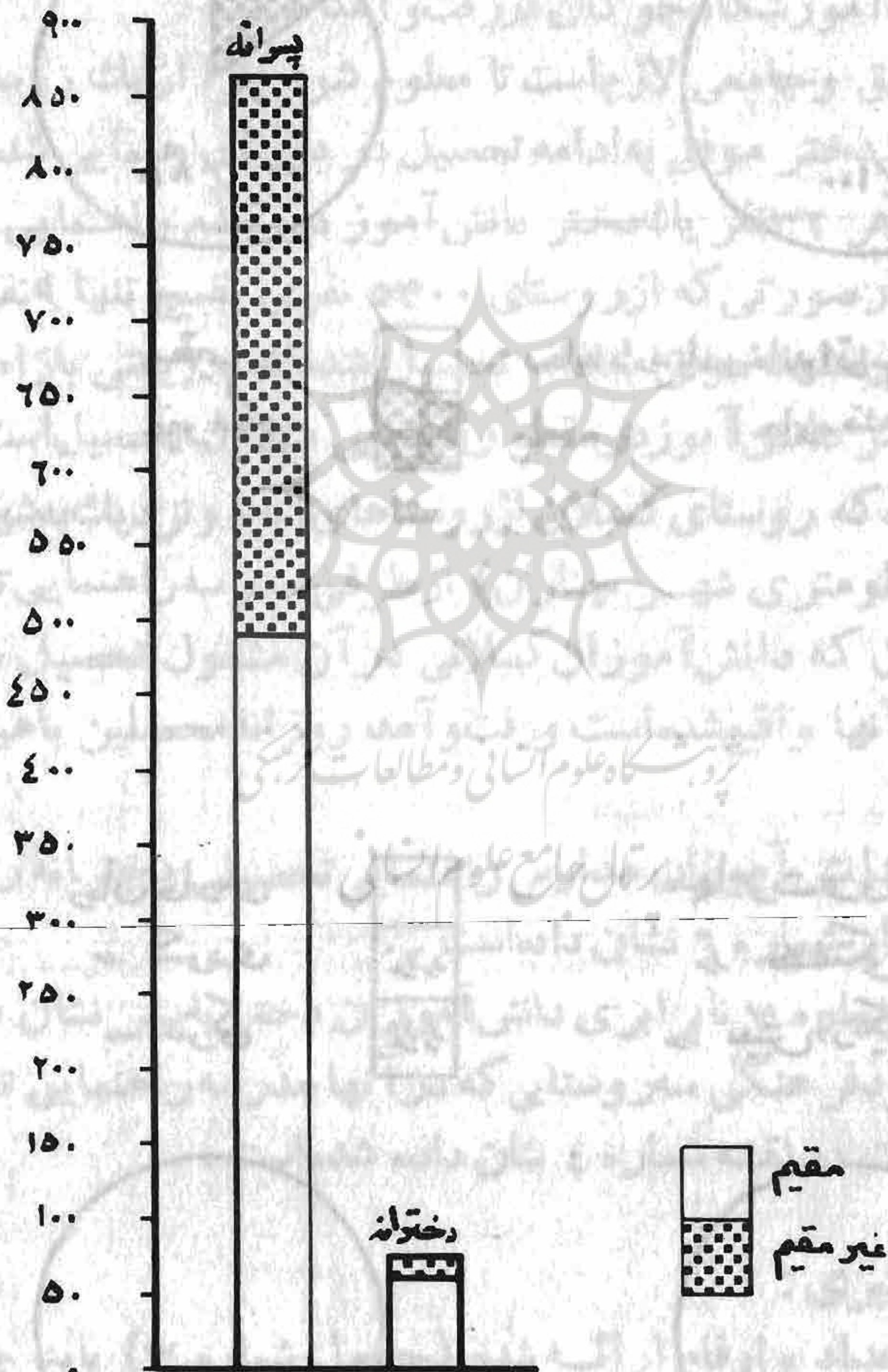
با توجه به اعداد و ارقام ارائه شده (جدول شماره ۳) باید چاره‌ای اندیشید و این آینده سازان جامعه را از آوارگی و دریدری، مهاجرت ناخواسته و محرومیت از ادامه تحصیل تا حد امکان نجات داد.

# مردار وضع کلی دانش آموزان راهنمایی تحصیلی دخترانده روستاهای بخش چناران





مقدار تعداد دانش آموزان مقیم و غیر مقیم مدارس راهنمایی تحصیلی روستاهای بخش چناران



نمونه شماره ۲

مقطع تحصیلی	نوع مدرسه		محل آموزشگاه	درصد دانش آموزان مقیم	درصد دانش آموزان غیرمقیم	اجاره نشین	خانها اقوام یا منزل شخصی	متوسط میزان اجاره	نوع رفت و آمد غیرمقیم ها			زبان مادری غیرمقیم ها		کودی
	تفکیک	تک							روزانه	هفتگی	بیش از یک هفته	فارسی	ترکی	
دبیرستان	۱	۱	شهر چناران	۶۰%	۴۰%	۱۵/۵%	۸۴/۵%	۳۵۰۰ ریال	۵۶%	۳۰%	۱۴%	۲۷%	۱۸%	۱۸%
	۱	۱	شهر چناران	۹۵%	۵%	۲۵%	۷۵%	۵۱۰۰ ریال	۵۰%	۵۰%	—	—	—	—
	۱	۱	شهر چناران	۷۰%	۳۰%	۱۷%	۸۳%	۳۰۰۰ ریال	۶۰%	۲۲%	۱۸%	۲%	۱۳%	۱۳%
راهنمائی	۱	۱	روستاهای منطقه چناران	۹۴%	۶%	—	۱۰۰%	—	۱۸%	۲۹%	۵۳%	—	—	۲۴%
	۱	۱	روستاهای منطقه چناران	۵۶/۵%	۴۳/۵%	۳%	۹۷%	۲۷۰۰ ریال	۹۱/۵%	۶/۵%	۲%	۷۲%	۱/۵%	۲۵/۵%
	۱	۱	روستای موچنان از بخش چناران	۸۵%	۱۵%	—	—	—	۱۰۰%	—	—	—	—	—
راهنمائی نمونه	۱	۱	روستای حیطة طلا از بخش چناران	۱۰۰%	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	۱	۱	روستای بهمن جان سلفی از بخش چناران	۴۸%	۵۲%	—	۱۰۰%	—	۱۰۰%	—	—	—	—	—
	۱	۱	سلفی از بخش چناران	ندارد	۱۰۰%	—	۱۰۰%	—	۱۰۰%	—	—	—	—	—

جدول شماره ۳

طبق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، به وجود آوردن امکانات تحصیل برای همه افراد واجب‌التعلیم به دولت محول شده است. شایسته است برنامدریزان و دست‌اندرکاران مسایل آموزشی به نحوی عمل کنند که، دانش آموزان تا حد امکان آغوش گرم خانواده را به دور از کنترل والدین یا سرپرستی دلسوز، برای ادامه تحصیل ترك نکنند. وقتی دانش‌آموزی از سن پانزده سالگی از پدر و مادر خود جدا شده و بادوستان و آشنایان و یا به تنهایی در شهری یا مرکز بخشی با جاذبه‌های گوناگون و مسائل اجتماعی خاص، ساکن می‌شود، نه تنها دیگر به روستای خود مراجعت نخواهد کرد، بلکه سعی می‌کند خانواده خود را نیز به شهر بکشد. مهاجرت دانش‌آموزان در سن کم و به دور از کنترل والدین مسائل اجتماعی دیگری نیز به بار می‌آورد که اعتیاد از شایعترین آنهاست.

مسأله مهم دیگری که دامنگیر دانش‌آموزان غیرمقیم است جدایی تدریجی آنها از فرهنگ روستایی و فعالیتهای کشاورزی و تولیدی است.

مشکلات اجاره‌نشینی و پیدا کردن اتاق مناسب برای زندگی دانش‌آموزی را نیز نباید از نظر دور داشت. این مسأله نه تنها یکی از مشکلات اساسی دانش‌آموزان است، بلکه برای خانواده آنها که می‌بایست حداقل روزانه یکصد ریال جهت اقامت فرزند خود پردازند نیز مشکل اقتصادی خاصی را فراهم می‌کند. بعلاوه با حضور تعدادی دانش‌آموز مستأجر در یک روستا، کرایه خانه برای سایر خانواده‌ها نیز افزایش می‌یابد.

تعداد زیادی از فارغ‌التحصیلان پنجم ابتدایی و سوم راهنمایی تحصیلی که در سال ۱۳۶۳ فارغ‌التحصیل شده‌اند، نتوانسته‌اند به تحصیلات خود ادامه دهند. والدین این قبیل افراد توانایی پرداخت اجاره‌خانه، (به‌طور متوسط یکصد ریال روزانه برای هر دانش‌آموز) تهیه وسیله رفت و آمد و سایر هزینه‌های جانبی را - که به مراتب بیشتر از اجاره خانه است - ندارند. لذا غیرمقیمهایی که وضع کلی آنها به‌طور اجمال بررسی شد، در حقیقت شامل افرادی است که با تحمل مشکلات فوق‌موفق به ادامه تحصیل شده‌اند.

در عمل می توان گفت که در این شرایط ادامه تحصیل در دوره راهنمایی تحصیلی و دبیرستان خاص فرزندان خانواده های نسبتاً مرفه روستاست و فرزندان خانواده های مستضعف یا امکان ادامه تحصیل ندارند، و با مشکلات بسیار زیاد و در شرایط نامساعد امکان ادامه تحصیل را می یابند و این برخلاف سیاست کلی جمهوری اسلامی ایران است.

موضوع دیگر نرابری تعداد دانش آموزان دختر و پسر است که در مناطق روستایی بسیار قابل توجه است. گاه تعداد دانش آموزان دختر از یک دهم پسر هاهم کمتر است. (نمودار شماره ۷)

### پیشنهادات

مهاجرت های روستایی را محققان و اهل فن از ابعاد گوناگون بررسی می کنند. در بررسی انجام شده تنها مهاجرت های دانش آموزی مورد بحث قرار گرفته است. چون مهاجرت عضوی از خانواده زمینه ای برای مهاجرت سایر اعضا خانواده است. البته نمی توان گفت که هیچ دانش آموزی نباید محل زندگی خود را ترک کند. چه تعداد زیادی از دانش آموزان و دانش پژوهان و طلاب علوم دینی که از روستاهای خود مهاجرت کرده اند و با کسب دانش و مهارت های علمی و فنی، موفق شده اند خدمات ارزنده ای به جامعه خود بکنند. چه تمدن هایی که پایه و اساس آن مهاجرت است و مهاجرت فسی نفسه زشت شمرده نمی شود. بحث بر سر میزان، زمان، نحوه مهاجرت و به طور کلی مهاجرت های بی رویه است.

اگر مهاجرت ها با برنامه ریزی صحیح و در حد معقول باشد نه تنها مسائل و مشکلاتی به بار نخواهد آورد بلکه باعث رشد و شکوفایی استعداد های نهفته در روستاها نیز خواهد شد. چون هدف ما در این بررسی کمک به ریشه یابی مهاجرت های روستایی است، لذا موارد زیر جهت بهبود وضع مهاجرت های دانش آموزی که خود بخشی از مهاجرت روستائیان را تشکیل می دهد و در عین حال می تواند علتی برای مهاجرت کلی روستائیان باشد پیشنهاد می شود:

۱- چون در حال حاضر امکان ایجاد مدارس راهنمایی تحصیلی و دبیرستان در همه روستاها نیست، لزوم مطالعه دقیق برای مکان‌گزینی مدارس در روستاها با توجه به کلیه جوانب جمعیتی، فرهنگی و جغرافیایی احساس می‌شود.

آموزش و پرورش می‌تواند با برنامه‌ریزی صحیح و اصولی گام‌های مؤثری در این زمینه بردارد. بطور مثال با ارائه آمار و ارقام ذکر شده در مقاله حاضر به آموزش و پرورش منطقه چناران و با توجه به علاقه و مساعدت ریاست محترم آموزش و پرورش منطقه، دبیرستانی در روستای رادکان در مهرماه ۱۳۶۴ تأسیس شد.<sup>۱۰</sup> دبیرستان رادکان ۱۸ دانش‌آموز کلاس اول در رشته علوم انسانی دارد. لازم به توضیح است که روستای رادکان در گذشته بسیار آباد بوده و نویسنده کتاب روزنامه سفر خراسان<sup>۱۱</sup> جمعیت آنرا ۱۰۰۰ خانوار (حدود ۵۰۰۰ نفر) ذکر کرده است. در حال حاضر رادکان ۲۵۰۰ نفر جمعیت دارد.<sup>۱۲</sup>

در سال تحصیلی ۶۲-۱۳۶۳ کلاس سوم راهنمایی رادکان ۵۰ دانش‌آموز داشت که ۲۱ نفر آنها قبول شده بودند. این تعداد می‌توانستند به تحصیلات خود در دبیرستان ادامه دهند. ولی طبق آمار دبیرستان آیت‌الله کاشانی چناران و جدول پراکنده‌گی محل سکونت دانش‌آموزان غیرمقیم دبیرستانهای پسرانه بخش چناران (جدول شماره ۱) فقط سه نفر در سال تحصیلی ۶۳-۱۳۶۴ جهت تحصیل از رادکان به چناران درآمد و رفت بودند. با تأسیس دبیرستان جدید در رادکان نه تنها فارغ التحصیلان سال ۶۲-۱۳۶۳ امکان تحصیل یافته‌اند بلکه تعدادی از ترك تحصیل کنندگان سالهای قبل هم که شرایط سنی آنها اجازه می‌داد موفق به ادامه تحصیل شده‌اند.

لازم است هنگام تأسیس دبیرستان جدید موارد زیر را در نظر گرفت:

- تعداد دانش‌آموزانی که جذب خواهند شد.

- کمبود دبیر و نیاز دبیرستان به تخصصهای گوناگون.

- موقعیت جغرافیایی محل تأسیس دبیرستان (مکان‌گزینی).

- مطابقت بانیا از منطقه و پرهیز از دیپلم سازی .
- امکانات آموزش و پرورش محل .
- در نظر گرفتن مسائل فرهنگی و قومی در مکان گزینی ، مثلا اگر روستایی که مرکزیت دارد روستایی فارس زبان است ولی در اطراف آن ۲۰ روستای ترک زبان وجود دارد بهتر است یکی از روستاهای ترک زبان انتخاب شود .
- امکانات مادی که روستائیان جهت ساختن دبیرستان در اختیار می گذارند .
- کوشش شود تا مردم در ساختن مدارس مشارکت فعال ، چه از نظر مالی و چه از نظر معنوی داشته باشند .
- عواقب و بازدهی آموزشگاه و مسائل جانبی آن را نباید از نظر دور داشت . اما تأسیس مدارس راهنمایی تحصیلی در روستاها حتی به صورت چند پایه باید کاملا مورد توجه قرار گیرد . این روستاها را می توان با توجه به موقعیت جغرافیایی ، تعداد جمعیت ، حوزه نفوذ فرهنگی ، راههای ارتباطی ، مسائل اجتماعی و آمار فارغ التحصیلان پنجم ابتدایی مشخص کرد .
- ۲- تأسیس مدارس شبانه روزی راهنمایی تحصیلی در روستاهای پر جمعیت و بخش ها .
- بخش چناران نیاز به یک مدرسه راهنمایی تحصیلی شبانه روزی دارد که بتواند حداقل جوابگوی ۲۰۰ دانش آموز باشد . محل این مدرسه را می توان با نظر آموزش و پرورش منطقه چناران و کارشناسان آموزش راهنمای تحصیلی استان تعیین کرد . محل این شبانه روزی حتی الامکان در روستاهای بخش چناران انتخاب شود تا دانش آموزان از محیط و فرهنگ روستایی دور نباشند چون تأسیس شبانه روزی ها در شهرهای بزرگ خود مهاجرت زاست .
- در برنامه درسی این شبانه روزی ها باید به مسائل کشاورزی و حرفه های روستایی اولویت داده شود . دانش آموزان این شبانه روزی باید از روستاهایی انتخاب شوند که روستای آنها ، فاقد مدرسه راهنمایی تحصیلی بوده و به مراکز

آموزشی دیگر روستاها دسترسی نداشته باشند، یا خانواده‌هایی که از نظر مالی امکان تأمین مخارج تحصیلی فرزندانشان را ندارند. با افتتاح این شبانه‌روزی آهنگ مهاجرت‌های ناخواسته کندتر خواهد شد و امکانات آموزشی برای آن‌هایی هم که به علت مشکلات مالی از ادامه تحصیل بازمانده‌اند، فراهم خواهد شد.

در احداث مدرسه شبانه‌روزی موضوع دیگری را نیز نباید از نظر دور داشت و آن سرانجام فارغ‌التحصیلان شبانه‌روزی است. اگر برنامه دقیق و صحیحی برای فارغ‌التحصیلان نداشته باشیم، نه تنها کمکی به حل مشکل مهاجرت دانش‌آموزان نکرده‌ایم، بلکه سرمایه زیادی را هم بدون بازدهی مطلوب هدر داده‌ایم.

از میان فارغ‌التحصیلان این شبانه‌روزیها می‌توان با بررسی مجدد و ادامه آموزش در یک دوره سه‌ساله (در هنرستانها یا مراکز تربیت معلم روستایی) کادر مورد نیاز آموزش و پرورش در روستاها را تأمین کرد.

#### ۴- ایجاد هنرستان کشاورزی

بخش چناران که در دوره کشف‌رود واقع شده است، یکی از مناطق حاصلخیز خراسان است. این بخش با داشتن زمینهای مناسب برای کشاورزی، و کارخانه قند، یکی از مناطق مهم کشاورزی استان است. در خیابانهای شهر چناران تعداد تراکتور از هر وسیله‌ای بیشتر است. استفاده صحیح از ماشین آلات کشاورزی را کمتر کسی می‌داند. تعمیر ماشین آلات کشاورزی هزینه زیادی برای روستاییان دارد. به‌طور کلی شغل اکثر مردم کشاورزی و دامداری است. و...

با توجه به موارد بالا چه نیازی به رشته اقتصاد اجتماعی در تنها دبیرستان بخش چناران است؟ تعداد دیپلمه‌های بیکار و عدم آشنایی آنها با کارهای عملی و تخصصی خیلی ساده، گواهِ صادق این مسأله است. در طول ۱۰ سال گذشته تنها یک نفر در دانشکده کشاورزی (آن هم از رشته تجربی) قبول شده

است<sup>۳</sup>. لذا بخش چناران نیاز شدید به هنرستان کشاورزی و آشناسدن با روش‌های علمی و اصول نوین کشاورزی دارد. بارها نیاز منطقه به هنرستان کشاورزی با مسؤلان آموزش و پرورش استان و در سطوح بالا مطرح شده، ولی تاکنون به‌خاطر مشکلات مالی و تأمین کادرفنی اقدام اساسی به‌عمل نیامده است. لازم به‌یادآوری است که قطعه زمینی به‌مساحت ۲۰۰ هکتار با دو حلقه چاه عمیق جهت هنرستان کشاورزی در بخش چناران به‌آموزش و پرورش محل تحویل داده شده است. مسأله هنرستان کشاورزی یا صنعتی فقط مربوط به بخش چناران نیست و بخش چناران نمونه‌ای است از صدها مرکز بخش دیگر در کل کشور.

۴- به‌نظر می‌رسد که اگر زمینه اجرای طرح آموزش غیرحضور (مکاتبه‌ای) به‌عنوان یک راه‌حل در مقطع راهنمایی تحصیلی در بعضی از مناطق استان فراهم شود، با موفقیت همراه خواهد بود. مسلماً این طرح ابتدا باید به‌صورت آزمایشی در برخی از مناطق انجام شود تا مشکلات اجرایی آن بررسی گردد.

نهایتاً به‌نظر می‌رسد که نظام آموزش و پرورش فعلی در ایران خود یکی از عوامل مهاجرت‌های روستایی است. آموزش و پرورش با اصلاح نظام آموزشی و برنامه‌ریزی صحیح و اصولی می‌تواند یکی از عوامل بازدارنده مهاجرت‌های بی‌دویمه روستایی باشد.

کنترل مهاجرت‌های روستایی بدون برنامه‌ریزی صحیح و همکاری همه دست‌اندرکاران مملکتی، بخصوص آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها، جهاد سازندگی، استانداری، وزارت کشاورزی و سایر علاقمندان مسایل روستایی امکان‌پذیر نیست.

همان‌گونه که گفته شد طرح مطالعه مهاجرت‌های دانش‌آموزی خراسان، در رابطه با مطالعات همه‌جانبه مهاجرت‌های روستایی خراسان زیر نظر گروه جغرافیای بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس انجام شده است. امید است هرچه سریع‌تر کلیه مطالعات مربوط به مهاجرت‌های روستایی، جهت استفاده



علاقمندان چاپ و منتشر شود .  
در تهیه مطالب مربوط به بخش چناران که به عنوان نمونه ذکر شد از همکاری و مساعدت جناب آقای ازغندی ریاست محترم آموزش و پرورش منطقه چناران و آقای صانعی کار توگراف گروه جغرافیای بنیاد پژوهشهای اسلامی، کمال تشکر را دارد .

### زیر نویس ها

- ۱- سر ولایت از نقطه نظر تقسیمات کشوری جزو شهرستان نیشابور می باشد، ولی از نظر آموزش و پرورش بعالت نزدیکی به قوچان، وابسته به منطقه آموزش و پرورش شهرستان قوچان است .
- ۲- دانش آموز غیرمقیم در این بررسی به فردی اطلاق می شود که محل سکونت دایمی خانواده اش در محل تحصیل دانش آموز نباشد. دانش آموزانی که با والدین خود مهاجرت کرده اند جزو غیرمقیمها به حساب نیامده اند .
- ۳- آمار دانش آموزان و تعداد آموزشگاهها مربوط به سال تحصیلی ۶۳-۱۳۶۴ می باشد ، هم چنین دانش آموزان غایب در روز آمارگیری و دانش آموزانی که ترك تحصیل کرده بودند جزو آمار آموزشگاه منظور شده است .
- ۴- سازمان برنامه و بودجه - مرکز آمار ایران - فرهنگ آبادیهای کشور - جلد بیست و یکم، استان خراسان، براساس سرشماری آبان ۱۳۵۵ .
- ۵- جهاد سازندگی، واحد آمار و برنامه ریزی، اسامی نقاط و مناطق جغرافیایی و تعداد خانوار ساکن در آبادیهای روستایی استان خراسان، جلد اول و دوم، آبان ماه ۱۳۶۰ .
- ۶- روستای سیدآباد به علت نزدیکی به چناران از نقطه نظر آموزش و پرورش جزو بخش چناران است ولی در تقسیمات کشوری جزو دهستان جعفرآباد علیا از بخش مرکزی شهرستان قوچان است .

- ۷- رك : توضیحات شماره ۴ .
- ۸- رك : توضیحات شماره ۵ .
- ۹- سازمان برنامه و بودجه خراسان، معاونت آمار، نتایج آماری عملیات اصلاح و بهنگام سازی نقشه‌های روستایی استان خراسان، دیماه ۱۳۶۴ .
- ۱۰- این دبیرستان در سال تحصیلی ۶۴-۱۳۶۵ بایک کلاس، ضمیمه مدرسه راهنمای تحصیلی قطب رادکان شروع به کار کرده است .
- ۱۱- حکیم‌الممالک علینقی، روزنامه سفر خراسان، تهران ۱۳۵۶ .
- ۱۲- رك : توضیحات شماره ۴ .
- ۱۳- در رشته‌های علوم انسانی و پزشکی دانشجویانی از بخش چناران مشغول تحصیل در نقاط مختلف کشور هستند .

## منابع و مأخذ

- ۱- تنظیم پرسش‌نامه‌های حضوری در سال ۱۳۶۴ توسط کارشناسان گروه جغرافیای بنیاد پژوهش‌های اسلامی .
- ۲- پناهی، صمد، جغرافیای محلی چناران، پایان‌نامه تحصیلی، زیر نظر آقای دکتر علوی ۱۳۵۸ .
- ۳- نشریه جهاد سازندگی، واحد آمار و برنامه‌ریزی، اسامی نقاط و مناطق جغرافیایی و تعداد خانوار ساکن در آبادیهای روستایی استان خراسان، جلد اول و دوم، آبان‌ماه ۱۳۶۰ .
- ۴- آمار موجود در آموزش و پرورش منطقه چناران .
- ۵- آمار موجود در اداره کل آموزش و پرورش استان خراسان .
- ۶- سازمان برنامه و بودجه، مرکز آمار ایران، فرهنگ آبادیهای کشور، جلد بیست و یکم، استان خراسان، براساس سرشماری آبان ۱۳۵۵ .
- ۷- سازمان برنامه و بودجه خراسان، معاونت آمار، نتایج آماری عملیات اصلاح و بهنگام‌سازی نقشه‌های روستایی استان خراسان، دیماه ۱۳۶۴ .
- ۸- جهاد سازندگی، واحد آمار و برنامه‌ریزی، فرهنگ اجتماعی دهات و مزارع استان خراسان (۲)، پاییز ۱۳۶۳ .
- ۹- حکیم‌الممالک، علینقی، روزنامه سفر خراسان، تهران ۱۳۵۶ .